
KONGERSLEV PASTORATS UDVIKLING GENNEM TIDERNE

Del 2:
Middelalderen & Renæssancen

Keld Jensen
August 2023

**Kongerslev Pastorats
udvikling gennem tiderne
Del 2: Middelalderen & Renæssancen**

**Keld Jensen
August 2023**

Kongerslev Pastorats udvikling gennem tiderne

Del 2: Middelalderen & Renæssancen

Version I

Redigering er afsluttet 7. august 2023

© Keld Jensen, august 2023

FORORD

Denne rapport indgår i projektet Sognefortællinger. Sognefortællinger er et projekt, der via rapporter og essays samt fotografier omhandler de tre sogne Sønder Kongerslev, Nørre Kongerslev og Komdrup i det, der tilsammen benævnes Kongerslev Pastorat.

Denne rapport er nummer to i en serie på tre. Første del omhandlede Oldtiden i lokalområdet. Dette er den anden rapport. Rapporten omhandler perioden fra år 1000 til år 1660, dvs. Middelalderen og Renæssancen. Den samlede analyse er opdelt i følgende dele:

Del 1: Oldtiden.

Del 2: Middelalderen og renæssancen.

Del 3: Nyere tid.

INDHOLD

FORORD	5
INDHOLD	7
FIGURLISTE.....	8
KORTLISTE.....	8
1 INDLEDNING	9
1.1 PROBLEMFORMULERING	9
1.2 DEFINITIONER AF CENTRALE BEGREBER.....	9
1.2.1 Lokalområdet Kongerslev Pastorat.....	9
1.3 PERIODISERING	13
1.4 DATASTRUKTUR.....	13
1.5 TIDLIGERE UNDERSØGELSER OG LITTERATUR.....	14
1.6 RAPPORTENS STRUKTUR	15
2 SKRIFTLIGE KILDER OG KORT FRA PERIODEN UNDER MIDDELALDEREN OG RENÆSSANCEN	17
2.1 AALBORG.....	18
2.2 SØNDER KONGERSLEV SOGN	19
2.2.1 Sønder Kongerslev By Lav	19
2.2.2 Kongstedlund Lav.....	21
2.3 NØRRE KONGERSLEV SOGN	25
2.3.1 Nørre Kongerslev By lav.....	26
2.3.2 Sigsgård Lav.....	29
2.4 KOMDRUP SOGN.....	29
2.4.1 Komdrup By lav	29
2.4.2 Refsnæs Lav	30
3 KORT FRA RENÆSSANCEN	33
3.1.1 Marcus Jordan 1585.....	33
3.1.2 Gerrard Marcator 1595	34
3.1.3 John Speed 1626.....	35
4 FUND FRA MIDDELALDEREN & RENÆSSANCEN	37
4.1.1 Begravelse.....	37
4.1.2 Bosættelse	37
4.1.3 Diverse anlæg og genstande.....	43
4.1.4 Transport.....	44
4.1.5 Primær subsistens.....	45
4.1.6 Sekundær subsistens/produktion	45
4.1.7 Tro og tradition.....	45
4.1.8 Social og samfund.....	47
4.1.9 Militærvæsen.....	47

5	FREDEDE BYGNINGER & ANVENDTE STEDNAVNE FRA MIDDELALDEREN & RENÆSSANCEN	53
5.1	SØNDER KONGERSLEV SOGN	53
5.2	NØRRE KONGERSLEV SOGN	58
5.3	KOMDRUP SOGN.....	61
6	AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER.....	73
7	ANVENDT LITTERATUR OG KILDER	75

FIGURLISTE

FIGUR 1.	UDSNIT AF MARCUS JORDANS KORT FRA 1585	34
FIGUR 2.	UDSNIT AF GERRARD MARCATOR'S DANMARKSKORT, ÅR 1595.....	35
FIGUR 3.	UDSNIT AF JOHN SPEED'S DANMARKSKORT FRA ÅR 1626	36
FIGUR 4.	GRUBE & GRUS FUND PÅ SØNDER KONGERSLEV KIRKEGÅRD	43
FIGUR 5.	REKONSTRUKTION AF BORG/VOLDSTED NORD FOR NØRRE KONGERSLEV.....	49
FIGUR 6.	LOKALISERING AF BORG/VOLDSTED VED NØRRE KONGERSLEV.....	50

KORTLISTE

KORT 1.	KONGERSLEV PASTORATS TRE SOGNE I ØSTHIMMERLAND.....	11
KORT 2.	KONGERSLEV PASTORAT, SOGNE, EJERLAV & STEDNAVNE	12

1 INDLEDNING

Analyserne i denne rapport omhandler udviklingen i de tre sogne i Kongerslev Pastorat i Middelalderen og i Renæssancen.

Analysen omfatter primært konkrete fund på egnen, oplysninger i datidens skrifter og ældre landkort fra Renæssancen.

1.1 PROBLEMFORMULERING

Den grundlæggende problemformulering for analyserne i denne serie af rapporter kan overordnet inddeles i tre hovedkategorier:

- Hvilke faktorer kan have været afgørende for lokalsamfundets lokalisering i Østhimmerland samt for udviklingen fra de første mennesker i oldtiden frem til nyere tid.
- Hvad karakteriserer lokalsamfundet i forhold til den region, som lokalsamfundet er beliggende i?
- Hvad er baggrund for de objekter inden for pastoratets grænser, der tidligere har eksisteret, eller som fortsat eksisterer i dag, og hvordan har disse bygninger, infrastruktur og arealanvendelse udviklet sig over tid?

Med en beskrivelse og en forklaring af disse forhold gives et godt udgangspunkt til at få indsigt i sognets og landsbybebyggelsernes kronologi over tid, herunder landsbyernes størrelse og landsbyernes indre udvikling og struktur.

Denne første serie af rapporter danner grundlaget for de senere analyser til besvarelse af projektets samlede problemformulering.

1.2 DEFINITIONER AF CENTRALE BEGREBER

Der anvendes flere fagudtryk i analysens tekst. Disse fagudtryk vil blive forklaret, når de anvendes i teksten. I denne indledning er der samtidigt valgt nærmere at definere pastoratet, sogne og lav sammen med de ofte anvendte tidligere og nuværende stednavne.

1.2.1 LOKALOMRÅDET KONGERSLEV PASTORAT

Det geografiske område, som vi kalder Kongerslev Pastorat, består af de tre sogne Sønder Kongerslev, Nørre Kongerslev og Komdrup. Sønder Kongerslev er hovedsognet, mens de to andre sogne er anneks sogne under dette sogn. Sognene er igen inddelt i ejerlav. Både sogne og ejerlav har fortsat en både kirkelig og administrativ funktion, således anvender den danske matrikel fortsat begge betegnelser og opdelinger.

Kort 1, side 11, viser de tre sognes lokalisering i Østhimmerland syd for Aalborg. Så langt tilbage, der eksisterer skriftlige kilder ligger sognegrænserne

stort set det samme sted, som de er placeret i dag. Der er gennemført nogle få reguleringer mod Mou Sogn, og Refsnæs herregårdens lav har tidligere været under Nørre Kongerslev Sogn, men i nyere tid har lavet hørt under Komdrup Sogn.

Kort 2, side 12, viser de tre sogne med de vigtigste bebyggelser i hvert enkelt sogn. Endvidere er sognenes inddeling i ejerlav vist.

Analysen i denne rapport bevæger sig i geografisk henseende fra udelukkende at fokusere på pastoratets tre sogne til også at medtage nærområdet i form af analyser, der inddrager udviklingen i hele Østhimmerland.

Østhimmerland omfatter de tre oprindelige herreder, Fleskum, Hellum og Hindsted Herreder.

Sønder Kongerslev Sogn omfatter de to ejerlav Sønder Kongerslev By samt Kongstedlund Hovedgård.

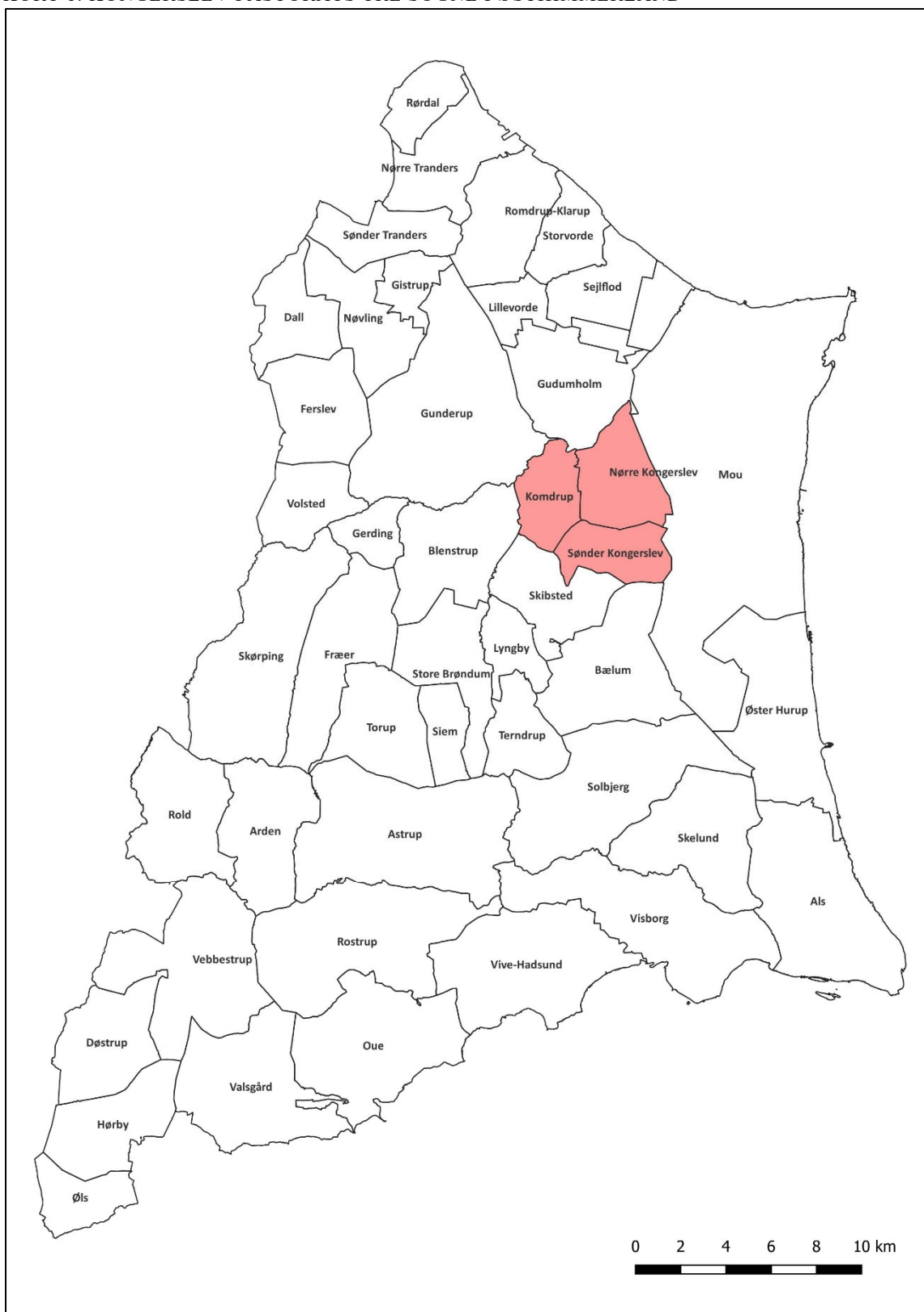
Nørre Kongerslev Sogn omfatter også to ejerlav; Nørre Kongerslev By og Sigs-gård.

Endelig omfatter Komdrup Sogn også to ejerlav; Komdrup By og Refsnæs Hovedgård.

Inddelingen i ejerlav har også været anvendt helt tilbage i Middelalderen, men som nævnt ovenfor har Refsnæs Hovedgård på et tidspunkt hørt under Nørre Kongerslev Sogn.

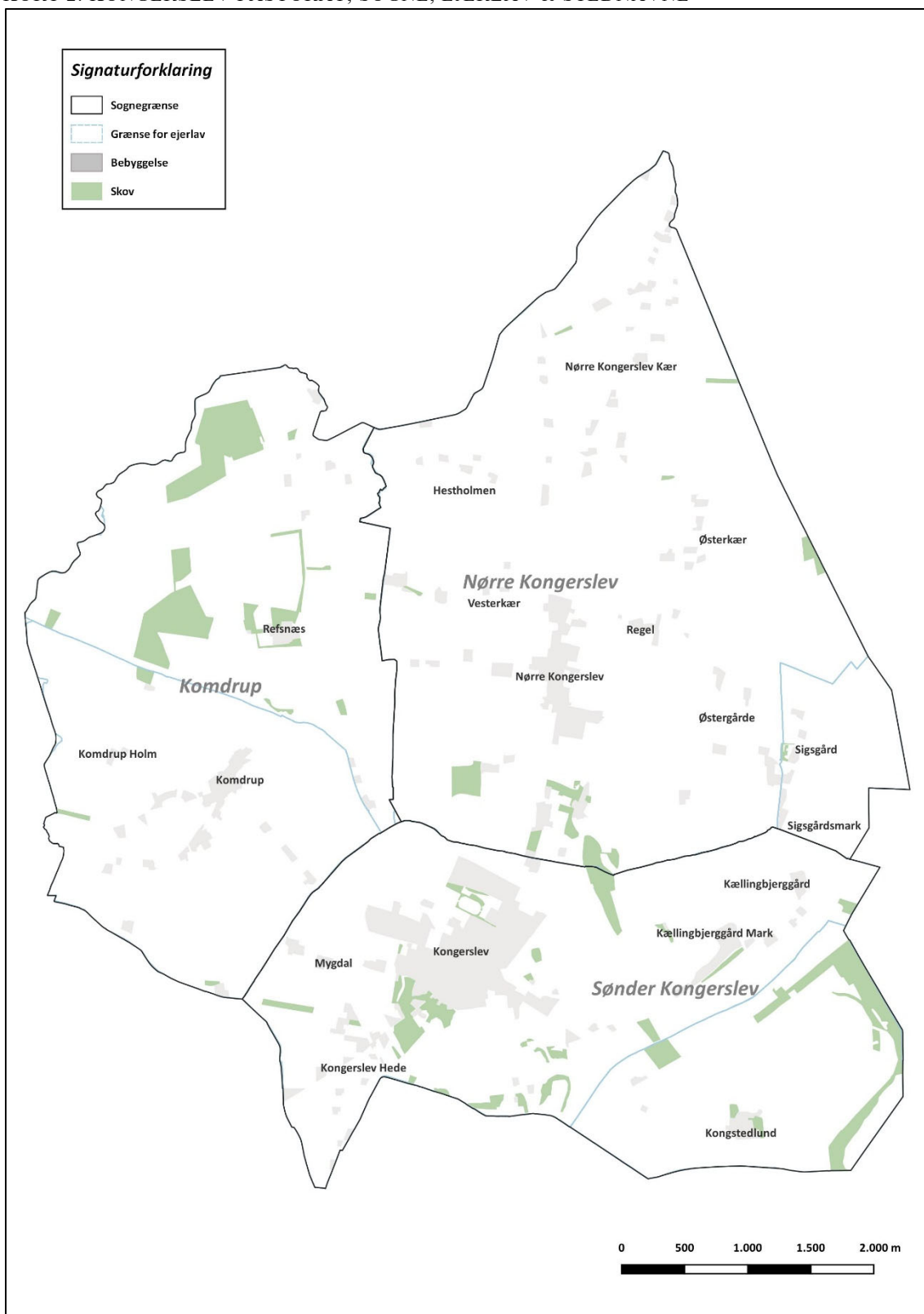
Er du interesseret i flere informationer om lokalområdet, findes der på hjemmesiden www.qupaloraarsuk.com flere rapporter om Kongerslev Pastorat og Østhimmerland under den webside, der hedder Sognefortællinger.

KORT 1. KONGERSLEV PASTORATS TRE SOGNE I ØSTHIMMERLAND

Kilde: Egen udarbejdelse på basis af download af GIS-materiale fra Datafordeleren (2023).

KORT 2. KONGERSLEV PASTORAT, SOGNE, EJERLAV & STEDNAVNE

Kilde: Egen udarbejdelse på basis af download af GIS-materiale fra Datafordeleren (2023).

1.3 PERIODISERING

Nationalmuseet afgrænser Middelalderen til at være perioden fra oldtidens afslutning omkring år 1000 til år 1536.

Afgrænsningen af perioden har sin udspring i, at Danmark omkring år 1000 blev et kristent kongerige. I 1536 afsluttedes en epoke, hvor Danmark var under den pavestyrede romersk-katolske kirke, og hvor den lutherske reformation forandrede den danske kirke.

I forskellige sammenhæng er Middelalderen underopdelt til to underperioder; Højmiddelalderen fra år 1000 til år 1340 og Senmiddelalderen fra år 1341 og frem til Renæssancen.

Renæssancen er den efterfølgende periode. Renæssancen dækker perioden år 1536 til år 1660. Om denne periodiske inddeling skriver Nationalmuseet:¹

"Ordet Renæssance betyder i sin oprindelige italienske form "genfødsel" og betegner en periode, hvor interessen for den klassiske græske og romerske oldtid vågnede igen efter den mørke middelalder. Men navnet er misvisende, for den antikke kultur var ikke glemt i middelalderen, og renæssancen er selv i høj grad et barn af middelalderen."

Renæssancen indtraf i Danmark senere end den tilsvarende gjorde i Sydeuropa. Begrebet kan være vanskeligt at anvende, fordi det således både er en eksakt historisk periode og betegnelse for en stilart inden for byggestil, musik og billedkunst. Renæssancen benævnes også fagligt efterreformatrisk periode.

1.4 DATASTRUKTUR

I analyserne i denne rapport anvendes der mange typer data. Udgangspunktet for digitalisering af de historiske kort er anvendelsen af QGIS. QGIS er et open source-program, der er udviklet til at kunne anvendes til avancerede kortlægninger og analyser af arealer, afstande m.v.

Analysen i denne rapport bygger på tre forskellige typer data:

Den *første* type data er de registrerede fund af fortidsminder og anden kulturarv på lokaliteter i lokalområdet. Dette materiale er tilgængeligt som datafiler fra Slots- og Kulturstyrelsen under Kulturministeriet.

Den *anden* type data er skriftlige kilder fra Middelalderen og fra Renæssancen. Her er medtaget skriftlige kilder, der vedrører de lokale stednavne i Kongerslev Pastorat.

Den *tredje* type data er samtidige kort fra især Renæssancen. Kortene er ofte udarbejdet i udlandet og omfatter oftest hele Danmark. Men i denne rapport

¹ Natmus.dk, opslag juni 2023.

fokuseres udelukkende på, hvordan kortene præsenterer Østhimmerland med præcision og med anvendelse af stednavne.

I denne rapport skelnes mellem figurer og kort. Figurer er her kort, der er downloadet uden yderligere foranstaltninger som billedfiler, dog som udklip af eventuelt større kort over landsdele eller hele landet. Kort derimod er kort, der omfatter bearbejdede data i form af geografiske informationssystemer. I teksten vil fremgå, hvilken teknisk bearbejdning, der er tale om.

1.5 TIDLIGERE UNDERSØGELSER OG LITTERATUR

Et eminent udgangspunkt for at skabe sig et overblik over kortlægningen af Danmark er bogen af samme navn 'Kortlægningen af Danmark' fra 2019 udarbejdet af Peder Dam. Peder Dam er forsker ved Museum Odense.

Peder Dam konkluderer, at de fremstillede kort i 1500-tallet begyndte at ligne, de kort, vi kender i dag; *"De var også efterhånden så gode, at vi i dag kan genkende kyststrækninger og bystrukturer, men dog ikke bedre, end at der kan findes fascinerende fejl og afvigelser."*²

Kartograferne, der udarbejdede kortene, kom typisk fra andre lande, f.eks. Tyskland, Holland og England. Derfor var der ofte anvendt stavning af stednavne, der var anderledes, end en dansker på samme tidspunkt ville have gjort. Der er derfor redegjort for stavemåden, når det gælder stednavne her på lokaleggen. Kortene i dette kapitel er ikke fastsat efter bestemt målestok. Der er tale om bedste fit, for at vise Østhimmerland som helhed.

Udover denne hovedkilde er der anvendt registreringer af kulturarv-fund i lokalområdet.

Indgangsvinklen til at analysere, hvordan mennesket har indrettet sig i vores lokalområde og måske bosatte sig, finder vi i de få spor, som fund af kulturarv i lokalområdet giver os af viden. I den sammenhæng giver det også viden at få kendskab til, hvilke spor menneskene har efterladt sig i hele den region, lokalområdet er placeret i. Denne region er i denne analyse primært valgt til at være hele Østhimmerland.

Den sidste hovedkilde til rapportens analyse er indsamlede oplysninger om de ældste skriftlige kilder fra Middelalderen og Renæssancen, der omhandler stednavne i vores lokalområde.

Alle oplysninger i denne rapport er angivet med en kilde, hvor læseren kan søge videre efter den specialviden, som vedkommende måtte ønske. Bagerst i denne rapport er medtaget en samlet liste over anvendte kilder og litteratur.

² Dam, Peder, 'Kortlægningen af Danmark', Lindhardt og Ringhof, 2019.

1.6 RAPPORTENS STRUKTUR

Denne rapport omfatter seks kapitler. Rapportens baggrund og struktur er beskrevet i denne indledning.

I kapitel 2 gennemgås alle kendte tekster fra Middelalderen eller fra Renæssancen. Kapitlets stednavne er opdelt efter, hvilket sogn og lav stednavnet indgår i. Teksterne er kronologisk ordnet efter det år, hvor de skrevne dokumenter er udarbejdet.

Kapitel 3 analyserer landkort over Østhimmerland. Landkortene er alle udarbejdet i Renæssancen, og viser med angivelse af f.eks. åer, herregårde m.v., hvad der dengang kunne være væsentlige informationer for myndighederne eller for rejsende. Kortene er ikke præcist opmålte, og de er udarbejdet af udenlandske kortproducenter. Der er derfor tale om interessante fejl og mangler i disse gamle kort.

Kapitel 4 gennemgår alle de registrerede fund fra vores lokalområde fra Middelalderen og fra renæssancen. Kapitlet anvender samme systematiske opdeling, som anvendes i Kulturstyrelsens database.

I kapitel 5 er der en samlet redegørelse for fredede bygninger fra Middelalderen og Renæssancen, og der er samtidigt på sognebasis redegjort for de stednavne, som var anvendt i de to perioder.

Endelig perspektiveres analyserne i denne rapport med muligheder for det videre arbejde i kapitlet Afsluttende bemærkninger.

Bagerst i rapporten er medtaget en oversigt over anvendte kilder og litteratur.

2 SKRIFTLIGE KILDER OG KORT FRA PERIODEN UNDER MIDDELALDEREN OG RENÆSSANCEN

De allerførste skriftlige kilder om Danmark stammer fra Middelalderen. I dette kapitel er de kilder, der behandler vores lokalområde behandlet.

En kilde til analysen af lokalområdets rolle i Middelalderen er en serie af brevsamlinger. Danmarks Riges Breve er udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i perioden 1938-2000. 35 bind indeholder brevafskrifter fra år 789 til år 1400.

Afskrifterne er gjort nemt tilgængelige. De er alle oversat fra latin og tysk til nudansk. Det er derfor vigtigt at pointere, at når der i dette kapitel anvendes citationstegn og henvisning til kilde, så er det den oversatte og bearbejdede tekst, der refereres til.

Ved udgivelsen af det første bind i 1938 blev indholdet omtalt således:³

"Diplomerne og Brevene giver Oplysning om Middelalderens Ejendomsforhold i alle Befolkningslag Landet over: Køb og Salg, Arv og Gæld osv.; de viser de forskellige Samfundsklassers indbyrdes Forhold: Adelens og Kirkens Godssamlinger, Bispens og Klostrenes Magtstrid, Byernes Kamp om Selvstyre; man kan gennem disse Diplomer og Breve følge Handelens Udvikling og Vilkaar: den dominerende tyske Indflydelse med Udgangspunkt i Lübeck, Skaanemarkedets Betydning, Statsmagtens Indgreb overfor Erhvervene. Endelig afgiver Diplomer og Breve Førstehaandsgrundlag for vort Kendskab til Middelalderens hele Lovgivning, Forvaltning og Retspleje, ligesom til det øvrige politiske Liv: Kampen mellem Kirke og Konge, mellem det danske Rige og udenlandske Magter osv."

Betegnelsen 'diplom' står for alt fra privatbreve til juridiske dokumenter.

En anden hovedkilde er "Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold i Uddrag". Det er afskrifter af de originale brevbøger for perioden 1551-1660. De findes bevaret i Rigsarkivet, som i 1885 tog initiativ til at få brevbøgerne afskrevet og udgivet. I forord i første bind af værket forklarer indholdet således:⁴

"Det er disse Kancelliets Brevbøger, eller rettere: alle Kongebreve, der, udgåede fra danske Kancelli og indførte i dets Brevbøger, dreje sig om indre Forhold her i Danmark, som det er Hensigten med nærværende Værk at udgive i Uddrag, begyndende med året 1551."

Endelig skal nævnes Diplomatarium Danicum. Dette er et projekt med en hjemmeside, der udgiver kilder til Danmarks historie i Middelalderen.

³ Her citeret fra Claus Rønlevs hjemmeside Ronlev.dk.

⁴ Her citeret fra Claus Rønlevs hjemmeside Ronlev.dk.

Kildematerialet viser både, at en given lokalitet eksisterede på pågældende tidspunkt i Middelalderen, men kilderne giver også viden om forhold af stor betydning for den pågældende lokalitet og dens daværende befolkning.

I det følgende er materialet organiseret således, at den overordnede inddeling i hovedafsnit er det pågældende sogn, herunder de enkelte lav og så de konkrete stednavne i disse administrative inddelinger, der også gjaldt i Middelalderen. Foruden stednavnene i Kongerslev Pastorat er der også medtaget overordnede oplysninger om Aalborg samt Himmerland/Himmersyssel.

2.1 AALBORG

År 1462

Købstæderne Aalborg, Mariager og Hobro har altid haft stor betydning for udviklingen i Østhimmerland. Købstædernes rolle er ikke nærmere behandlet i denne rapport. Dog skal et enkelt dokument fra Middelalderen fremhæves. Det drejer sig om købstædernes privilegier. Et privilegium blev indført i år 1462. Her forbød Kong Christian I købmænd og borgere fra andre byer at handle eller drive forprang i fire miles omkreds omkring Aalborg:⁵

"Wii Christiern, mett gudtz naadhe Danmarcks, Sueriigis, Norriigis, Wendis och Gottis konning, hertog wdi Sleswiig, greffue y Holdsten, Stormarn, Oldhenborg oc Delmenhorst, gjøre alle witterligt, att wore borger y Olborgh haffner ladit berette for oss, oc mange kiøpbemendt oc borgher aff andere kiøbsteder ther y luttlandtth kiøbslaa oc gjøre forprang y theris forstrug them oc theris by til stuor skaide oc forderffue, tha paa thet att forde wor kiøbstedt Olborg maa thisz yttermere bøggis oc forbeiris, haffue wy wndht oc tilladet och mett thetøe wortt obne breff wndhe oc tillader, at forne wore borgher maa lade them deele til theris bytingh, szom kiøbslaa och forprang giore paa fiire miile naer omkring theris by, som the pleige athaffue theris naeringhe y; dog y szaa maade, att the schulle forst ladhe theMe wortt breff laesze oc forkyndis paa landtz tingh och siiden paa alle herritz ting paa 4 miile neger omkring forne Olborgh. Fforbyudindis alle wore fogdere oc embitzmendt || och alle andere, ehue the heldsth er, forde wore borger y Olborge her vdhi athindere eller hindere ladhe, moide, wmage eller y noghen maade atth wforrette vnder wor konninglige heffn och wredhe. Datum in castro nostro Gottorp sabbato proximo ante dominicam septuagesime nostro sub secreto anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo."

Betegnelsen mil bliver første gang nævnt som en officiel afstandsangivelse i Danmark af dronning Margrethe I. I en forordning fra 1396 befalede hun sine fogeder, at de skulle lade opføre en kro for hver 4. mil af hensyn til de vejfarende. Derfor må det formodes, at fire mil svarer til en normal dagsrejse med datidens transportmidler.⁶

⁵ Her citeret fra Erik Kroman: Danmarks gamle købstadslovgivning, Bind II Nørrejylland, Rosenkilde og Bagger, København 1952, side 278-279.

⁶ Oplysninger er hentet fra vejhistorie.dk, opslag juli 2023.

Først ved en forordning af 1. maj 1683 blev en dansk mil fastsat til det, der præcist svarer til 7.532,48 meter. Privilegiet for Aalborg købstad gjaldt således for en samlet afstand på 30,1 kilometer, og inkluderer derfor også Kongerslev Pastorat.

Kun såkaldte landhåndværk var tilladt i landsognene omkring købstaden. Landhåndværk omfattede grovsmed, tømrer, murer, skinder, skrædder (syede vadmel), simpel skomager, bødker, teglbrænder, pottemager, hjulmand og væver (igen f.eks. vadmel).⁷

Først med en næringslov i 1857 blev landdistrikterne fuldt ligestillet på dette område.

2.2 SØNDER KONGERSLEV SOGN

Sønder Kongerslev Sogn omfatter to lav, Sønder Kongerslev By Lav og Kongstedlund Lav.

2.2.1 SØNDER KONGERSLEV BY LAV

År 1579

Den 12. juni 1579 sendes følgende befaling til tidligere ejere af gårde flere steder i landet, herunder i "Kongstedt i Helium Herred", i Nørre Kongersløf og i Komdrup. Kongstedt formodes at være Sønder Kongerslev:⁸

"Befaling Til Hr. Jørgen Løcke og Otte Banner. Da Coruitz Viffert har begæret 3 Gaarde i Horsens, 4 Gaarde i Dollerup, 4 Gaarde i Hælse, 4 Gaarde og 2 Bol i Eystrup, der ligge til Aalborghus, 1 Gaard i Eystrup, 1 Gaard i Komdrup, 1 Gaard i Nørre Kongersløf og 1 Gaard i Kongstedt i Helium Herred, der ligge til Mariagger Kloster, til Mageskifte for 2 Gaarde i Aastrup i Giellof Herred, 1 Gaard i Stofby og 1 Gaard i Dyrby i Nørre Hald Herred, 1 Gaard i Farschouf og 1 Gaard i Suestrup i Safbro Herred, 1 Gaard i Vium i Liusgordtz Herred, et Stykke Skov i Salthen Skov, 1 Gaard i Andrup i Nesbyhofuidtz Birk i Fyen, 1 Gaard i Otterup og 1 Gaard i Hiadslrup i Lunde Herred, 2 Gaarde i Uggersløf, 3 Gaarde i Afuernes og 1 Gaard i Kiørup i Schame Herred, 1 Gaard i Ørstedt i Sjælland og Tredjeparten af 1 Gaard i Vellebye i Aaleholms Len paa Laaland, skulle de med det allerførste besigle begge Parters Gods og indsende klare Registre derpaa.."

Den nye ejer, der "begærer" disse gårde, er som nævnt Corfitz Viffert. Han ejer på dette tidspunkt Næs (Lindenborg). Corfitz Viffert bliver 1560 hofjunker og

⁷ Samme, side 337.

⁸ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold 1576-1579, side 663.

har opgaver for hoffet i udlandet, f.eks. Frankrig, Sverige og Holland. I 1586 bliver han udnævnt til rigsråd.⁹

Af ovenstående citat fremgår også, at gårde i de tre sogne frem til dette tidspunkt havde været ejendomme under Mariager Kloster.

Listen over ejerskab til gårde for én lensmand på Lindenborg gods på dette tidspunkt viser, hvor integreret lokalsamfundet i Østhimmerland er med resten af landet. Gårde i de tre sogne har samme ejerskab som gårde i andre dele af Østhimmerland, i resten af Jylland, og på øerne Fyn, Sjælland og Lolland, samtidig med at ejeren via opgaver for kongen var aktiv embedsmand i de danske besiddelser i Sverige.

År 1634

Den 22. februar 1634 er registreret et dokument vedrørende overdragelse af tiende fra Brøndum sogn til sognepræst i Sønder og Nørre Kongerslev Sogne:¹⁰

“Miss, til Otto Skeel om at lade Hr. Chresten Chrestensen, Sognepræst til Sønder og Nørre Kongsløf Sogne i Aalborghus Len, faa Korntienden af Brundum, dersom den er ledig, for sædvanlig Afgift. Hans Gaard brændte, før Fjenden kom dér til Landet, og da han noget nær havde faaet den færdig, kom Fjenden og fratog ham hvad han ejede.”

Brundum er Brøndum. Miss står for missiver. Et missiv er et såkaldt 'lukket kongebrev' udstedt gennem Dansk Kancelli til en enkelt person eller en mindre gruppe af personer.

Den 26. juni samme år er der registreret et stadfæstelsesbrev på livstid for Axel Juel på Kongstedlund, bl.a. omfattende korntiende for Sønder Kongerslev Sogn:¹¹

“Stadfæstelsesbrev paa Livstid for Axel Juel til Kongstedlund paa Kronens og Kirkens Part af Korntienden af Synder Kongesløf Sogn og Kronens Part af Korntienden af Lyngbye Sogn, begge i Helium Herred i Jylland. Af Synder Kongesløf Tiende skal der aarlig svares 6 Pd. Byg og ½ Pd. Havre [til Kronen] og ligesaa meget til Kirken, og af Lyngbye Sogns Tiende 3 Pd. Rug, 3 Pd. Byg og ½ Pd. Havre.”

Et stadfæstelsesbrev er et brev, hvori en myndighed, her Kancelliet, formelt bekræfter noget og derved gøre det retsgyldigt.

⁹ Rigsrådet er et regeringsorgan. Rigsrådet var i Middelalderen betegnelsen på de rigsorganer i Danmark, Sverige og Norge, hvor den øverste del af adelen og gejstligheden var repræsenteret. Medlemmerne af rigsrådet blev betegnet rigsråder. Kilde: Wikipedia, opslag juli 2023. Oplysninger om Corfitz Viffert er fra finnholbek.dk, opslag juli 2023.

¹⁰ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold 1633-1634, side 466.

¹¹ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold 1633-1634, side 670.

År 1638

Sagen vedrørende overdragelse af tiende fra Brøndum Sogn til sognepræsten i Sønder Kongerslev er igen behandlet i et dokument fra 25. april 1638:¹²

“Aab. Brev, hvorved Hr. Jørgen Urne til Alslef, Rigens Marsk og Befalingsmand over Vestervig Kloster, faar Bevilling paa Brøndumb Tiende, der, efter hvad han beretter, i langsommelig Tid har ligget til hans Gaard Nes, men som formedelst Fogdernes Forsømmelse er bortkommet derfra, naar Hr. Christen Christensen, Præst i Sønder Kongslef, som nu har den i Fæste, dør eller han forinden i Minde- lighed straks vil afstaa den til Hr. Jørgen Urne, for tilbørlig Fæste og sædvanlig Afgift.”

AaB står her for Åbent brev, dvs. et brev, der ikke kun sendes til den enkelte modtager, men også kan offentliggøres andetsteds, altså et offentligt brev.

2.2.2 KONGSTEDLUND LAV

En hovedkilde til herregården Kongstedlunds historie er en artikel af A.C. Nielsen. A.C. Nielsen var skolelærer i Sønder Kongerslev. Artiklens titel er 'Nogle historiske efterretninger om Hovedgården Kongstedlund i Sønder-Kongerslev Sogn'.¹³

I det følgende gives et kort resumé af artiklen:

Artiklens kildegrundlag er en samling dokumenter fra primært den sidste halvdel af det 15. århundrede, som blev opbevaret på herregården. Dokumenternes indhold var forskellige retslige dokumenter om Kongstedlunds ejendomme rundt omkring i Østhimmerland.

A.C. Nielsen nævner stavemåder for herregården: Kongisløfflundt, Kongslevlund og Lund.

Gården menes at have hørt under Viborg Bispestol indtil Reformationen, men der er ikke yderligere oplysninger om Kongstedlund fra den tid. I Danmark blev Reformationen gennemført i år 1536.

De første kendte ejere i Middelalderen og i Renæssancen er følgende:

- Henrik Bjørnssøn (oplysninger fra 1538).
- Christoffer og Iver Lunge (oplysninger fra 1558).
- Axel Juel (besiddelse, måske kun delvis) 1562, dør i 1577).
- Niels Kaas (måske medejer sammen med Axel Juel, Kaas dør i 1594 og muligvis i meget kort tid, hvis han overhovedet har været ejer).

¹² Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold 1637-1639, side 466.

¹³ A.C. Nielsen: Nogle historiske efterretninger om Hovedgaarden Kongstedlund i Sønder-Kongerslev Sogn. I: Jydsk Historie og Topgrafi, 2. række. II. Bind, Marinus M. Schultz's Forlag, Aalborg, 1889-90, side 201.

- Niels Juel, søn af Axel Juel (arvede Axel Juels andel, og måske senere eneejer, født år 1557).
- Axel Juel, søn af Niels Juel, var ejer af gården fra 1600 til 1637.

Niels Juel kørte sager om skel-dragning mod Smidie-siden – nævnt senere, og også mod nord mod herregården Gudumlund (den herregårds besiddelser i Nørre Kongerslev Sogn).

Alle skærmydsler endte, da han blev stukket ihjel i Aalborg den 13. maj 1600 af Albert Skel til Jungetgaard.

Niels Juel donerede en altertavle til Sønder Kongerslev Kirke.

Hans søn Axel Juul ejede foruden Kongstedlund også Bjørnsholm og gården Gunderupgård syd for Løgstør.

Den 11. maj 1637 sælger denne Axel Juul Kongstedlund til Iver Krabbe. På dette tidspunkt omfatter skødet følgende:

1. Kongstedlund, 27 tdr. hartkorn.
2. Skoven og Lunden på gårdens mark, takseret til 80 svins olden.
3. Godset, bestående af 17 hele gårde i Sønder Kongerslev, et boel, og et gadehus i Nørre Kongerslev, en gård i Romdrup og en gård i Tisted (Astrup Sogn).

Iver Krabbe ejede derefter foruden ovenstående også Albek og var forlenet med Mariager Kloster. Samme år, i 1637, køber han også hovedgården Randrup med medfølgende gods. Det var Iver Krabbe, der opførte den nuværende hovedbygning.

I slutningen af renæssancen blev Kongstedlund overtaget af Erik Høg, der levede fra 1649 til 1675. Da Erik Høg i sit sidste leveår solgte Kongstedlund med gods omfattede ejerskabet, incl. både Kongstedlund og Randrup:

1. Kongstedlund med lidt over 33 tdr. hartkorn.
2. Randrup med lidt over 16 tdr. hartkorn.
3. Gods under Kongstedlund, omfattende:
 - a. 20 gårde, en boel og tre gadehuse i Sønder Kongerslev.
 - b. En gård, to halvgårde, to boel og et gadehus i Nørre Kongerslev.
 - c. Fem gårde, to huse og skov til 50 svins olden i Lyngby.
 - d. En halvgård i Tisted (Astrup Sogn) med skovpart til 250 svins olden og en 'fri fællig i Østerfællesskoven'.
 - e. En gård i Korup (Solbjerg Sogn), hvortil skov til 250 svins olden.

I det følgende refereres til andre historiske dokumenter om Kongstedlund fra Middelalderen og Renæssancen.

År 1590

Ejer af Kongstedlund Niels Juul besegler et åbent brev, som hans søster Else Juul udgiver vedrørende modtagelse af arv af ejendomme.

Kongstedlund er her stavet Konghenslefflundt.

År 1594

Dokument fra Kongstedlunds godsarkiv om skelsætning mellem Kongstedlund og Smidie Mark. Ejeren Niels Juul har kastet en grøft i skellet, som Jacob Seefeld protesterer over:¹⁴

"Lader jeg Niels Juul til Kongstedlund tilbyde ved gode mænd ærlige og velbyrdige mænd Jacob Seefeld til Visborggård, Erik Kaas til Voergård og ærlig og velbyrdig Kirsten Pedersdatter [Galt] til Lindbjerggård, en vores allenådigste prins og udvalgt konges befaling til gode mænd at måtte granske og dømme om den grøft, som jeg har ladet kaste mellem Kongstedlund og "Smidie", er kastet efter salig Henrik Bjømsens sandemænds brevs indhold, eller og ikke. Og dersom det ikke findes at være, da gode mænd at må have fuldmagt fornævnte Henrik Bjømsens gamle sandemænds brev at opfriske og forny og gøre os et kristeligt og retfærdeligt skel mellem som det sig bør. Og dertil vil jeg have ombudet og tilbetroet på min side ærlige og velbyrdige mænd Hans Lindenov til Ørslev [kloster], Ove [Christoffersen] Lunge [Dyre] til Odden, Mogens Juel til Pallisbjerg og Erik Lange [fejls for Lunge (Dyre)] til Stovgård]. Begærende gerne fornævnte gode mænd og lodsejere ville navngive hvilke gode mænd de på deres side bevilge ville. Og dersom fornævnte lodsejere ikke ville med være samme befaling at samtykke vil jeg underdanigst alene derom anlange. Actum Viborg den 23. januar 1594. Niels Juli egen hånd. At vi med fornævnte tilbud har, efter fornævnte Niels Juuls begæring, været hos fornævnte gode mænd og lodsejere tilsendt den 24. januar 94. Da har de derpå givet os for svar som herefter følger. Det bekender vi med vor egen hånd. Laurits Ulfelt? egen hånd. Ove Juli egen hånd. Eftersom ærlig og velbyrdig mand Niels Juul til "Konngslefflund" [Kongstedlund] tilbyder mig om kongl: mayst:s befaling som forskrevet står, da er dette mit svar: At Henrik Bjømsen til Kongstedlund har ladet svore et skel mellem Kongstedlund og Smidie mark. Hvilket der har stået ved magt udi hans tid, siden udi Christoffer Lunges og Iver Lunges tid, og udi Axel Juuls tid. Også medens Niels Kaas kansler havde det. Og ingen af de fornævnte 140 gode mænd har klaget på samme skel, men har været aldeles med det fornøjet, førend nu Niels Juul har fået Kongstedlund. Da har han ikke villet været fornøjet med det skel, men har gjort et andet skel med skovl og spade. Så jeg derfor ikke ved at bevilge nogen befaling til gode mænd med ham førend sandemænd bliver lovlig opkrævet at forny og oprette det skel som Henrik Bjømsen har ladet gøre. Hvilket der står endnu ved sin magt efter Niels Juuls egen bevilling og samtykke, som han har underskrevet. Men når sandemændene får oprettet og fornyet fornævnte skel, som nu er forvildet med skovl og spade, og Niels Juul vil da tilbyde mig en kongl: mayst:s befaling til ride-

¹⁴ Hertzum-Larsen, H: Jydske domme og dokumenter 1440-1700, side 140.

mænd, da vil jeg bevilge det med ham og ikke før. Datum Ran[ders?] den 5. februar 1594. Jacob Seefeld med egen hånd."

År 1598

Endnu et dokument vedrørende skel-fastsættelser:¹⁵

"Miss, til Kapitlet i Viborg om blandt Kapitlets Breve at opsøge alle de Breve, der lyde paa Skellet mellem Tofte og Kongisleflundt og mellem Moo Birk og Nør-kongslef By, og levere dem til Jacob Seefeldt til Visborg mod nøjagtig Reversal for, at han vil levere dem tilbage, naar han har brugt dem."

År 1634

Den 15. marts 1634 er der registreret tre dokumenter, der alle omhandler Kongstedlunds ejer, Axel Juel's begæring af ejendomme og deres eventuelle skifte:¹⁶

"Miss, til Otte Skeel. Da Axel Juel til Kongstedlund har begæret 5 Gaarde, 5 Boli-ger og 1 Hus i Vester Grønderup i Strandby Sogn og 3 Gaarde i Nørkongisløf By og Sogn i Himmersyssel i Aalborghus Len til Mageskifte for 1 Gaard i Romdrup By og Sogn i Fleskum Herred, 1 Gaard i Troelstrup i Blær Sogn i Aars Herred, 2 Gaarde i Neisbye i Biørnholmb Sogn og 1 Gaard og 2 Gadehuse i Oudrup By og Sogn i Slet Herred, alt i Himmersyssel, skal han med det allerførste indsende Erklæring til Kancelliet om, hvorvidt dette Gods for Belejligheds og anden Herlig-heds Skyld kan bortskiftes fra Lenet."

"Miss, til Gabriel Kruse til Hiullebiery, Befalingsmand i Mariager Kloster. Da Axel Juel til Kongstedlund har begæret 1 til Mariager Kloster liggende Gaard i Vester Grønderup i Strandby Sogn i Himmersyssel til Mageskifte for 1 Gaard i Neisby i Biørnsholms Sogn i Slet Herred, skal Adressaten med det allerførste til Kancelliet indsende Erklæring om, hvorvidt denne Gaard for Belejligheds og anden Herlig-heds Skyld kan bortskiftes fra Lenet."

"Miss, til Kapitlet i Viborg. Da Axel Juel til Kongstedlund har begæret en Viborg Kapitel tilhørende Gaard i Vester Grønderup By i Strandby Sogn i Himmersyssel, som skylder 1 Pd. Rug, 1 Pd. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Skovsvin, 1 Faar, 1 Gaas, 2 Høns og 21 Sk. 1 Alb. Gæsteri, til Mageskifte for 1 Gaard i Løgsted By og Sogn, som skylder 10 Skpr. Rug, 12 Skpr. Byg, 20 Skpr. Havre, 1 Skovsvin og 10 Mark 10 Sk. 2 Alb. Gæsteri, samt en Part i hans Gaard i Rafnstrup i Løgsted Sogn i Slet Her-red, hvilken Part beløber sig til 1 Viborgpund Smør, som da aarlig skal ydes til Kapitlet, og da han endvidere har begæret 1 til Viborg Hospital liggende Gaard, som skylder 1 Pd. Rug, 1 Pd. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Skovsvin, 1 Fødenød, 1 Snes Aal og 20 Sk. 1 Alb. Gæsteri, til Mageskifte for Resten af hans ovennævnte Gaard i Rafnstrup i Løgsted Sogn i Slet Herred, hvilken Gaard skylder 20 Skpr. Rug, 24 Skpr. Byg, 1 Skovsvin og 10 Mark 10 Sk. 2 Alb. Gæsteri, og for 1 Hus sammesteds,

¹⁵ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1596-1602, side 252

¹⁶ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1633-1634, side 508-509.

hvoraf der gives 1 Pd. Smør aarlig, skal Kapitlet med det allerførste indsende Erklæring til Kancelliet om, hvorvidt ovennævnte Gods for Belejligheds og anden Herligheds Skyld kan bortskiftes fra Kapitlet og Hospitalet."

Se endvidere om et andet dokument fra 26. juni 1634 om betaling af korntiende fra Kongstedlund under Sønder Kongerslev By Lav.

2.3 NØRRE KONGERSLEV SOGN

Nørre Kongerslev Sogn omfatter i dag to lav; Nørre Kongerslev By lav og Sigs-gård Lav. Sidstnævnte Lav blev dog først oprettet i nyere tid efter både Mid-delalderen og Renæssancen. Sigsgaard blev først etableret i år 1800.

År 1390

Kongerslev Pastorat var også i Middelalderen en del af Hellum Herred. Herre-dets administrative funktion omfattede en herredsret, kaldet Hellum Herreds-ting.

Den 13. december 1390 deltog præst i Nørre Kongerslev Povl Olufsen som vidne i en bekendtgørelse af et større salg og overtagelse af gårde i Fræer, Ger-ding og Astrup Sogne og i Kyttrup.¹⁷

År 1566

Et forleningsbrev dateret 5. januar 1566 for fru Anne Munck til Refsnæs, Las Nielssens enke, på Kronens part af tienden af Nørre Kongerslev og Skibsted Sogne, uden afgift.¹⁸

Et forleningsbrev var udstedt af kongen. Brevet fastslog lensindehaverens ret-tigheder og pligter. Forlening er nærmere beskrevet af Orla K.O. Damkjer:¹⁹

"I alle former for len bliver lensmanden forlenet med lenets bønder og indtægter. Forleningsformen må således opfattes som et ejendomsforhold, hvor ejendoms-retten til krongodset er hierarkisk opdelt. Kongen er den øverste jordejer, der ved forleningen delegerer ejendomsretten videre til lensmanden. Denne var næ-sten uden undtagelse adelig, og retten til forleninger derfor i praksis et privile-gium for adelen."

Refsnæs er stavet Refsnæs, og Nørre Kongerslev er stavet Nørre Kongsløf.

¹⁷ Danmarks Riges Breve: 4. række 4. bind: 1389-1392, nr. 302, side 202.

¹⁸ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold 1566-1570, side 2.

¹⁹ Orla K.O. Damkjer; Lensregnskaber og lensadministration 1610-1660, side 16, i Landbohistorisk Tidsskrift: Bol og By, 1982.

2.3.1 NØRRE KONGERSLEV BY LAV

År 1579

Se dette år under Sønder Kongerslev By lav.

År 1584

Den 8. marts meddeles Fru Kirstine Lunge, Haderslevhus i Haderslev følgende:²⁰

"Fru Kirstine Lunge, Axel Juels Enke, maa for sidste Aar og indtil videre give Penge i Stedet for Kornafgiften af Kronens Korntiende af Villestrup. Valsgaard og Store Arden Sogne i Hedensted Herred, Thorup, Nørre Kongisløf og Løngbye Sogne i Helium Herred, som hun har fæstet paa Livstid, 1 gl. Dlr. for hver smal Td. Rug eller Byg og 1/2 Dlr. for hver Td. Havre, at betale inden Fastelavn til Lensmanden på Olborghus."

Dlr. står for Rigsdaler, som er møntenhed i Danmark i Middelalderen og frem til 1800-tallet.

År 1598

Se under Kongstedlund Lav.

År 1602

Den 3. Maj 1602 vedrørende begæring af krongods i Nørre Kongerslev by:²¹

Miss, til Knud Brahe og Johan Rud. Da Hendrik Belov har begæret følgende Krongods: 2 Gaarde i Nørre Kongisløf By og Sogn i Helium Herred i Aalborg Len, 1 Gaard. kaldet Ødebeck, og 1 øde Mølle i Tyregod Sogn i Nørvangs Herred i Koldinghus Len til Mageskifte af Kronen, skulle de med det første besigte dette Gods og sende Besigtelsen til Arrildt Hvitfeldt og Peter Retz, for at disse derefter kunne ligne og lægge det Gods i Sjælland, som Hendrik Belov i Stedet vil udlægge til Kronen."

År 1634

Se dokument om sognepræst i Nørre Kongerslev Sogn under Sønder Kongerslev By Lav under samme år.

Se endvidere dokument under Kongstedlund Lav vedrørende skifte i forbindelse med Kongstedlund ejers begæring om gård i Nørre Kongerslev.

²⁰ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1584-1588, side 43.

²¹ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1596-1602, side 734.

År 1638

Den 9. september 1638 er der registreret dokument om skifte af bl.a. et gårde og gadehus i Nørre Kongerslev By og Sogn:²²

“Miss, til samme. Da Ifver Krabbe til Albeck, Embedsmand paa Mariager, har begæret 2½ Gaard og 4 Gadehuse i Skibsted By og Sogn, 2½ Gaard og 1 Gadehus i Nørkongesløf By og Sogn, alt i Helium Herred i Aalborghus Len, til Mageskifte for Rebstrup Hovedgaard, 1 ved denne liggende Eng, kaldet Karls Eng, 1 Bol, kaldet Knolset, 1 Gaard, kaldet Muchholmb, 1 Gaard, kaldet Trengstrup, 1 Gaard, kaldet Pligstrup, 1 Bol, kaldet Skrederhuset, alle i Lønderupt Sogn i Helium Herred, 1 Gaard i Rundropt By og Sogn i Fleskum Herred og, saafremt dette ikke er tilstrækkeligt, yderligere 1 Gaard, hvortil der er Olden til 250 Svin, i Tiedsted By i Aarstrop Sogn i Hedensted Herred, skal Gunde Lange snarest til Kancelliet indsende Erklæring om, hvorvidt dette Gods for Belejligheds og anden Herligheds Skyld kan bortskiftes fra Lenet. Da det formenes, at Kronen er meget interesseret i Mageskiftet, skal han nøje paase, at der ikke fra Kronen bortskiftes noget Gods, som ikke vel kan undværes derfra, og ikke uden at Kronen faar ligesaa godt Gods til Vederlag.”

År 1638

Den 8. december 1638 er der registreret et dokument vedrørende Hospitalsforstanderen i Aalborg's mageskifte af en ødegård i Nørre Kongerslev:²³

“Miss, til Hospitalsforstanderen i Aalborg. Da Hr. Jørgen Urne til Alslef har begæret en Aalborg Hospital tilhørende øde Gaard i Nørkongesløf By i Helium Herred til Mageskifte for 1 Gaard i Houbro By og Sogn i Aars Herred, skal Adressaten snarest indsende Erklæring til Kancelliet om, hvorvidt denne Gaard for Belejligheds og anden Herligheds Skyld kan bortskiftes fra Hospitalet.”

År 1639

Den 3. januar 1639 er der registreret et dokument vedrørende mageskifte af bl.a. ødegård i Nørre Kongerslev:²⁴

“Miss, til Sten Rodsten til N. og Axel Urne til Kielleropt. Da Veferdt Seefeldt til Res har begæret en Aalborg Hospital tilhørende øde Gaard i Nørkongesløf By i Helium Herred i Nørrejylland til Mageskifte for 1 Gaard i Hobro By og Sogn i Aars Herred i Jylland, skal de besigte begge Parters Gods og give det beskrevet.”

Stednavnet Res i dette dokument er Refnæs i Komdrup Sogn.

²² Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1637-1639, side 483-484.

²³ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1637-1639, side 562.

²⁴ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1637-1639, side 582.

Om samme skifte er der registreret et dokument dateret 20. januar 1639:²⁵

“Miss, til Gunde Lange og Hospitalsforstanderne i Aalborg. Da Kongen har befalet Stend Rodsten til Leibeck og Axel Urne at besigte en Aalborg Hospital tilhørende øde Gaard i Nørkongesløf By i Helium Herred, som Veffert Seefeld har begæret til Mageskifte for en Gaard i Hobro By og Sogn i Aars Herred i Jylland, skal de enten selv eller ved deres Fuldmægtige give Møde ved Besigtelsen, paase, at der ikke i nogen Maade sker Hospitalet for kort, og give til Kende, hvad de ellers kan have at bemærke paa Hospitalets Vegne.”

Og den 3. februar 1639 er der endnu et dokument i denne sag:²⁶

“Miss, til Gunde Lange og Ifver Krabbe. Da Vedferdt Seefeld til Res har begæret 1 Aalborg Hospital tilhørende Gaard, som i langsommelig Tid har staaet øde og Ejendommen bortlejet til andre dér i Byen, liggende i Nørgongesløf, til Mageskifte for 1 Gaard i Hafbro By og Sogn i Aars Herred, skal de snarest besigte begge Parters Gods og indsende Besigtelsen til Kancelliet. Kongen har befalet M. Christen Handsen, Superintendent over Vendelbo Stift, og Hospitalsforstanderne i Aalborg at give Møde ved Besigtelsen, naar Adressaterne advarer dem derom.”

Den 4. februar er der registreret dokument om skifte vedrørende 2½ gård og et gadehus i Nørre Kongerslev:²⁷

“Miss, til Gunde Lange. Da Ifver Krabbe til Albeck har begæret 2½ Gaard med 5 Gadehuse i Skiebsted By og Sogn og 2½ Gaard og 1 Gadehus i Nørkongesløf By og Sogn, alt i Helium Herred i Aalborg Len, til Mageskifte for 4 Gaarde i Moesbeck i Gifve Sogn og 1 Gaard i Ramdrup By og Sogn, alt i Aars Herred i Aalborg Len, og, dersom dette ikke er tilstrækkeligt, for yderligere Gods i Heids By i Hurmund Herred, skal han med det allerførste indsende Erklæring til Kancelliet om, hvorvidt dette Gods for Belejgheds og anden Herligheds Skyld kan bortskiftes fra Lenet.”

Om samme skifte er der registreret endnu et dokument dateret 4. maj 1639:²⁸

“Miss, til Tønne Friis og Jørgen Seefeld. Da Ifver Krabbe til Albeck, Befalingsmand i Mariager Kloster, har begæret 2½ Gaard og 5 Gadehuse i Skybsted By og Sogn og 2½ Gaard og 1 Gadehus i Nørkongesløf By og Sogn, alt i Helium Herred i Aalborg Len, til Mageskifte for 4 Gaarde i Mousbeck By i Gyfver Sogn og 1 Gaard i Rondrup By og Sogn, alt i Aars Herred i Aalborg Len, skal de snarest besigte begge Parters Gods og indsende Besigtelsen til Kancelliet. Kongen har befalet Gunde Lange til Brenninge, Embedsmand paa Aalborg Slot, at give Møde ved Besigtelsen, naar han advares derom.”

²⁵ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1637-1639, side 626.

²⁶ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1637-1639, side 647.

²⁷ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1637-1639, side 650.

²⁸ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1637-1639, side 740.

2.3.2 SIGSGÅRD LAV

Gården Sigsgård bliver først etableret i år 1800 og er derfor ikke nævnt i dokumenter fra før dette tidspunkt.

2.4 KOMDRUP SOGN

Komdrup Sogn omfatter Komdrup By Lav og Refsnæs Lav. Refsnæs Lav har dog på et tidligere – i øvrigt ukendt – tidspunkt hørt under Nørre Kongerslev Sogn.

2.4.1 KOMDRUP BY LAV

År 1415

Tingsvidne under enten Onsild herredsting, Ommer Sysselting eller Viborg landsting. Tingsvidnet er om, at Jens Thomsen af Kjellerup skøder halvparten i en gård i Edderup i Sem Sogn (Onsild Herred) til Jens Pedersen af Komdrup.²⁹

Komdrup er stavet Kamdrup.

År 1435

Et brev fra Hellum Herred om, at Kaje Pedersdatter Hvide, datter af Peder Møllumsen af Komdrup, skøder sin svoger Morten Svan af Komdrup en gård øst for kirken og et møllested med dam og damsbånd sammesteds.³⁰

År 1552

Den 19. februar 1552 er registreret dokument om rettigheder til Komdrup Kirke og kirkegård:³¹

“Aabent Brev, at Peder Munck til Komdrup og hans Arvinger maa have jus patronatus til Komdrup Kirke i Hellom Herred og Herligheden og Forsvaret af en Kirkegaard i Komdrup By, dog saaledes at Landgilden kommer til Kirken. Ligesaa maa de oppebære Kronens Part af Tienden over hele Komdrup By for dermed at bygge og vedligeholde Kirken, men hvis de lade Kirken forfalde, skulle de have dette Brev forbrudt.”

År 1579

Se dette dokument under samme år under Sønder Kongerslev By lav.

²⁹ Diplomatarium Danicum, opslag på diplomatarium.dk juli 2023.

³⁰ Diplomatarium Danicum, opslag på diplomatarium.dk juli 2023.

³¹ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1551-1555, side 121.

År 1596

Et dokument fra den 4. maj 1596 er om en kvinde i Komdrup, der føler sig truet af en mand:³²

“Miss, til Ofve Lunge. Vennikke Villumsdatter har berettet, at Herluf Daa for kort Tid siden skal have begivet sig over til Jylland til den Gaard, som hun en Tid lang har boet paa, og at hun er bange for, at han unyttelig skal øde og forkomme, hvad han finder i Gaarden, og skal skikke sig utilbørligt mod hende, naar hun kommer did. Det befales Ofve Lunge nøje at undersøge, hvorledes Herluf Daa har forholdt sig med Vennikkens Gods i hendes Fraværelse, og hjælpe hende til Ret mod Herluf Daa, hvis denne skulde forlyste sig med at skikke sig utilbørligt mod hende og hun klager derover til Ofve Lunge.”

År 1609

Et dokument fra den 13. maj handler om retssagen i forbindelse med en tjener, der var bosat i Komdrup:³³

“Oprejsningsbrev for Ifver Jul til Villestrup, Landsdommer i Nørrejylland, til, som om Gerningen nylig var sket, paa ny at lade forfølge med Sandemænd Drabet af hans Tjener, Niels Andersen i Komdrup, der for nogen Tid siden blev slaaet ihjel ved Aalborg, da det i denne Sag svorne Sandemændstov siden er blevet underkendt og dømt magtesløst paa Viborg Landsting.”

2.4.2 REFSNÆS LAV

Refsnæs Lav har i Middelalderen på et tidspunkt været et lav under Nørre Kongerslev Sogn. I dag er lavet en del af Komdrup Sogn.

År 1424

Den 20. april 1424 opgives et skiftebrev mellem Morten Jepsen (Seefeld) til Refsnæs og Lave Mogensens.³⁴

År 1434 eller 1437

I gamle fortegnelser på Retsdokumenter angående bl.a. Hellum Herred i det 15- og 16. århundrede fremgår det, at Morten Jakobsen (Seefeld) af Refsnæs afhænder al sin rettighed i gården Næs (nu Lindenborg).

³² Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1595-1596, side 629-630.

³³ Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1609-1615, side 82.

³⁴ Diplomatarium Danicum, opslag på diplomatarium.dk juli 2023.

Næs (altså Lindenberg) er angivet til at være stavet Neess, men Refsnæs er stavet Reffs.³⁵

År 1436

Den 24. april 1436 har Morten Jepsen fået og forevist et fuldendt tingsvidne på Hellum Herredsting angående noget gods.³⁶

År 1639

Se dokument fra 3. januar 1639 vedrørende Refsnæs ejer Veferdts Seefeldts begæring af ødegård i Nørre Kongerslev under Nørre Kongerslev By Lav under dette år.

³⁵ Diplomatarium Danicum, opslag på diplomatarium.dk juli 2023.

³⁶ Diplomatarium Danicum, opslag på diplomatarium.dk juli 2023.

3 KORT FRA RENÆSSANCEN

De første kort over Danmark og også over Himmerland og vores lokalområde blev udarbejdet i Renæssancen. Disse kort vil blive analyseret i det følgende med speciel fokus på vort lokalområde.

3.1.1 MARCUS JORDAN 1585

Det første kendte kort, der mere præcist afbilder Østhimmerland som et landområde mellem Aalborg med Limfjorden og Mariager Fjord med Mariager og Hobro er et kort fra år 1585 udarbejdet af Marcus Jordan. Marcus Jordan blev født i Holstein, men var i en periode professor i matematik ved Københavns Universitet.

Som helhed viste Jordan's kort over Danmark landet i en deformeret facon. Der var fortsat ikke anvendt nogen form for trigonometriske målinger og andet, der gjorde landkortet mere autentisk korrekt.

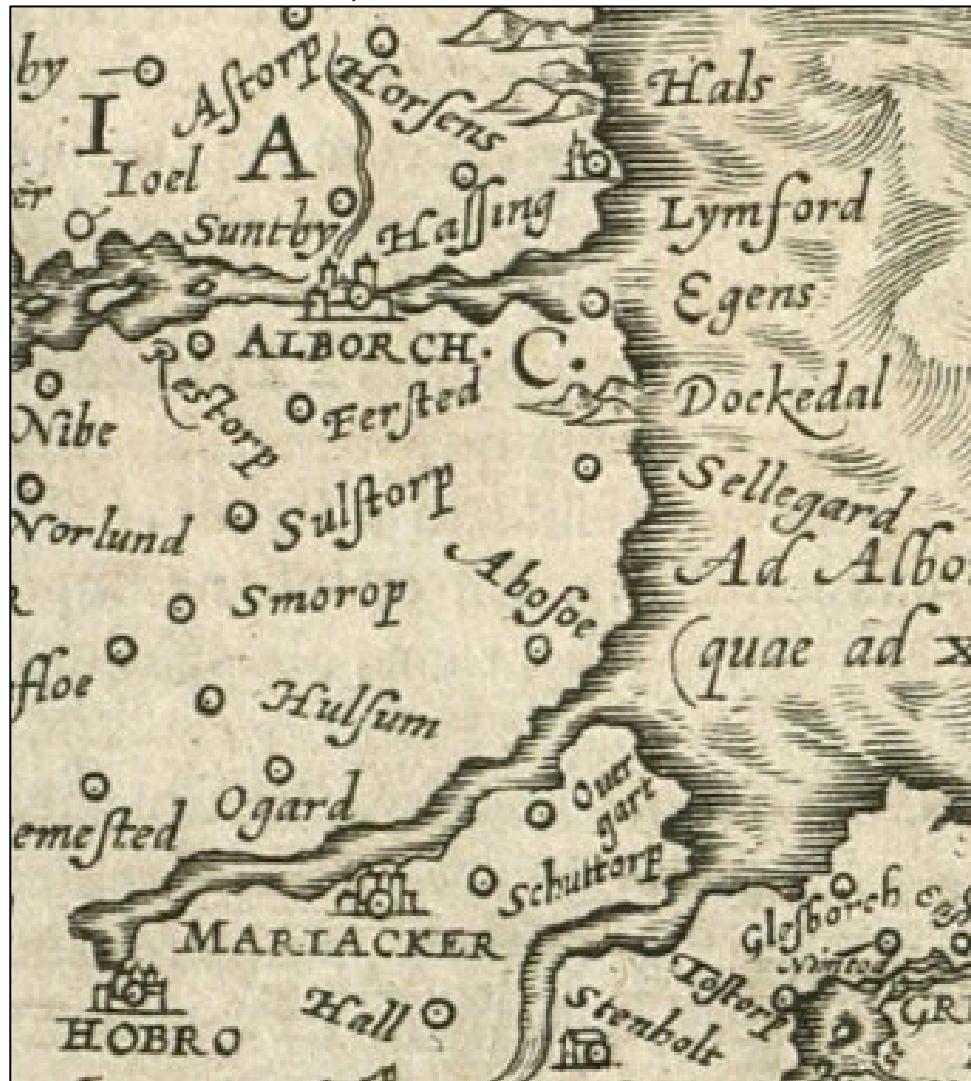
Et udsnit af kortet, der viser Østhimmerland, er gengivet i Figur 1.

De objekter, som kortmageren har udvalgt, er dels bebyggelser, herunder købstæderne Aalborg, Mariager og Hobro, og så stednavne, der ligger ud mod kysten. Fra Hals mod nord, Limfjorden, Egense og Dokkedal, Sellegaard (nord for Øster Hurup) og en lokalitet ved Als, der måske skal tolkes Als Sø, den sø, der senere fik navnet Flaske Sø. Det taler dog ikke for denne tolkning, at stednavnet har samme signatur som de øvrige landsbyer på egnen.

På det østhimmerlandske område er der kun medtaget stednavnet Ferslev. Ved Dokkedal er Mulbjergene indtegnet – en fordel, hvis en søfarer anvendte kortet til en sejlads langs med Himmerlands Kattegatkyst.

Måske kan man hermed konkludere, at lokalområdet omkring Kongerslev ikke var "verdens centrum" i slutningen af 1500-tallet. Landsbyerne eksisterede jo. Alle tre kirker i pastoratet er opført i Middelalderen. Herregården Refsnæs nævnes første gang på skrift i år 1337, og herregården Kongstedlund nævnes som gården Lund første gang i år 1390.

FIGUR 1. UDSNIT AF MARCUS JORDANS KORT FRA 1585

Kilde: Kopi fra Det kongelige Bibliotek, Digitale samlinger.

3.1.2 GERRARD MARCATOR 1595

I 1595 blev et atlas udgivet med hollænderen Gerrard Mercator's arbejder. Mercator døde året før udgivelsen. Kortet over Danmark var i målestoksforholdet 1:300.000 og bygger tilsyneladende i høj grad på Marcus Jordans tidligere kort.

FIGUR 2. UDSNIT AF GERRARD MARCATOR'S DANMARKSKORT, ÅR 1595

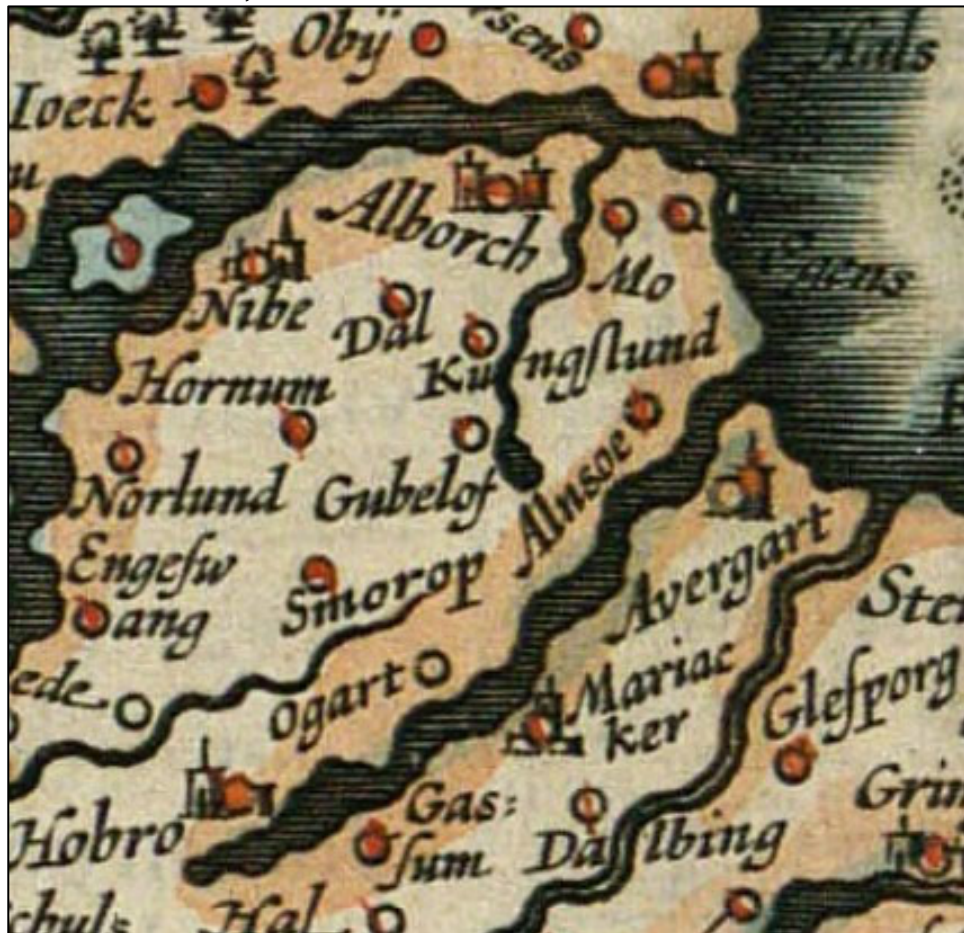
Kilde: Kopi fra Det kongelige Bibliotek, Digitale samlinger.

Kongerslev Pastorat er her repræsenteret med herregården Kongstedlund, stavet Kungslund. Herregården er placeret umiddelbart øst for et vandløb (måske Lindenberg Å?), der forløber syd til nord fra en sø, der igen ligger lige syd for en herregård, der benævnes Guheloff. Formodentligt er det herregården Gudumlund, der burde have været placeret nord for Kongstedlund. Dokedal, stavet Dockedal, er på dette kort placeret et godt stykke inde på land og nu er også Mou, stavet Mo, med på kortet. Mod syd kan lokaliteten, vi tolkede som Als Sø, nu staves Alnsø.

3.1.3 JOHN SPEED 1626

Op igennem tiden bliver der med større eller mindre mellemrum udgivet nye kort over Danmark. Målestoksforholdene er forskellige, og kortene bliver ikke nødvendigvis mere korrekte og præcise. Englænderen John Speed udgav et verdensatlas, *Prospect of the Most Famous Parts of the World*. I dette atlas var der medtaget et kort over Danmark i målestok ca. 1:1.500.000. I Figur 3 er der medtaget et udsnit af dette kort visende Østhimmerland.

FIGUR 3. UDSNIT AF JOHN SPEED'S DANMARKSKORT FRA ÅR 1626

Kilde: Utrecht University, Old Maps Online.

På dette kort ses hele Himmerland som en halvø. Lindenberg Å, må det være, har fået en meget fremtrædende rolle, og en af de fire stednavne i Østhimmerland er igen Kongstedlund, nu stavet Kungslund.

4 FUND FRA MIDDELALDEREN & RENÆSSANCEN

Fund og eksisterende bygninger og anlæg m.v. fra fortiden betegnes kulturarv. En væsentlig del af kulturarven tilhører private, men det må formodes, at de vigtigste fund m.v. fra Middelalderen eller Renæssancen enten er museums-genstande eller fremtræder i landskabet som fredede bygninger og anlæg.

Kulturarv, der tilhører offentlige museer og fredede bygninger og anlæg er registreret på fire måder:

- Registrering i databasen Fund og fortidsminder.
- Registrering i databasen Museernes Samlinger.
- Registrering i Nationalmuseets samling.
- Registrering af fredede og bevaringsværdige bygninger.

I det følgende gives et overblik over de registrerede enheder fra Middelalderen og Renæssancen, der er registreret i Kongerslev Pastorats tre sogne. Alle fundene følger en overordnet inddeling, som anvendes af Kulturarvsstyrelsen.

4.1.1 BEGRAVELSE

Kategorien Begravelse er defineret således i Kulturarvsstyrelsens klassifikation:

"Alle former for anlæg til begravelse af mennesker eller dyr, individuelt eller i massegrave, med eller uden påviste spor af ritualer."

Der er ikke registreret sådanne anlæg i Middelalderen og Renæssancen i Kongerslev Pastorat.

4.1.2 BOSÆTTELSE

Træborg

Herom skrives i databasen Museernes Samlinger:

"Træborg, Vesterkær, Nr. Kongerslev. Under forårspøjningen i 1988 stødte ejeren Jens Knudsen på 3 store lodrette stolper ved træborgen, (se jnr. 0721). Ved undersøgelserne i 1950'erne blev den østlige del af forbanken ikke undersøgt, og da der nu dukkede nye stolper op, sendte Aalborg Historiske Museum en ansøgning til RAS (Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat) i håb om at få dette område undersøgt. Der var dog ingen midler til dette, så sagen lukkes uden yderligere bemærkninger."

Dette jordfund er dateret til at være indenfor perioden Middelalder, år 1067 til 1535.

Om ovenstående museumssag er identisk med fundet af Borg/Voldsted, som senere beskrives, er uvist.

4.1.2.1 ENKELTFUND

Mønter, pilespids og nagle

I en have i Komdrup er der gjort enkeltfund i form af mønter, pilespids og nagle midt i Komdrup by. Alle fund er blevet indsendt til Nationalmuseet for vurdering af, om der er tale om danefæ. Fundene er dateret til at være fra perioden år 1500 til år 1550.

Bord

Et langbord er beskrevet således i databasen Museernes Samling:

"2H. 800, l. x br. 1870 x 750 mm. Bord af egetræ med skuffe på langsiden. Bordet er kraftigt restaureret - om ikke sammenstykket. Kan være det bord, der er omtalt i beretningen 1963/64, p. 191: "Et bord fra højrenæssance på firsidede balusterben og med originale fodbrædder er indkøbt til Aalborgstuen". Fundet i samlingen uden oplysninger."

Endvidere er der registreret følgende oplysninger:

"25/11/1964: Riismøller ansøger Ministeriet for kulturelle anliggender om 3.000,- kr. til indkøb af et langbord fra renæssancetid. Bordet er udbudt i antikvitetshandelen. Bordet er af eg, 186 cm langt, 74 cm bredt og 79 cm højt. Benene er firsidige og profilerede, de står i en ramme af fodbrædder, som antagelig er originale, og i hvert fald gamle. Sargen med profileret underkant. Pladen er limet sammen af 3 planker, samlet med løs fjer og stabiliseret med svalehaler i begge ender. Pladen er i nyere tid lappet to steder. Riismøller kender bordet fra en proprietærgård i Solbjerg sogn, Helligum herred, hvor det tidligere har stået i storstuen i et par generationer, og hvortil det er kommet gennem forbindelse med slægten Kiildsen til Kongstedlund og Havnø, og altså sikkert stammer fra en af disse gårde."

I samme database er registreret følgende:

"Sagen oprettet i forb. med oprydning af gamle arkivalier i 1995. Ved den lejlighed konstateredes det, at langbord musnr. 19499 er identisk med det bord, der er omtalt i korrespondance nr. 109/64 fra korrespondancemappe 1964, hvor det er udtaget fra og lagt i Jnr. 3493, under nr. 3493K1. Bordet er i 1964 indkøbt til museet for at blive brugt i panelstuen. Museet ansøgte i 1964 Ministeriet for kulturelle anliggender om et beløb på kr. 3.000, om dette beløb blev bevilget, vides ikke med sikkerhed."

Langbordet er dateret til perioden år 1536 til 1660.

To malmkedler

Om dette fund skriver Alexander Rasmussen:³⁷

"Et ejendommeligt Fund gjorde man i 1880erne paa Refsnæs Kjær. I det saakaldte »Hedelig Hul«, en nu udtørret Dam, fandtes nedsatte umiddelbart ved hverandre 2 store Malmkedler med trekantede Ører og en Morter. De er formodentlig nedsænkede i Krigstider, fyldte med Værdigenstande, men fandtes mærkeligt nok tomme. Efter Nationalmuseets Mening stammer de fra det 16. eller 17. Aarhundrede. De opbevares paa Refsnæs."

Mønt

En en-øre fremstillet i Sverige, fundet i Nørre Kongerslev. Mønten er dateret til perioden år 1661 til år 1664. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en penning, dateret i perioden år 1300 til år 1310 er fundet i Nørre Kongerslev. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en penning, dateret i perioden år 1310 til år 1320 er fundet i Nørre Kongerslev. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en penning, dateret i perioden år 1420 til år 1435 er fundet i Nørre Kongerslev. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

To mønter – to stk. kobbersterling, dateret i perioden år 1286 til år 1360 er fundet i Nørre Kongerslev. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en kobbersterling, dateret i perioden år 1320 til år 1330 er fundet i Nørre Kongerslev. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

³⁷ Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie (fortsættelse). I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 109 og s. 230.

Mønter

Flere mønter – en penning, dateret til perioden år 1286 til år 1360 er fundet i Nørre Kongerslev. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Nøgle

Nøgle fundet i Nørre Kongerslev. Nøglen er af bronze og dateret til Middelalderen. Der er tale om et detektorfund indgået i samlingen 13. december 2017. Nationalmuseet beskriver nøglen således:

"Nøgle med cirkulært gennembrudt hovede, under hovedet er rest af et ornament, formenligt stilistisk planteornament, der er både på hovedet og ornamentet bevaret rester af stregornamentik. Kammen er formet som to L-formede modsatrettede tænder."

Nøglen er 5,1 cm lang og 1,8 cm bred. Den er registreret som danefæ.

Seletøjsbeslag, fragmenter

Seletøjets fragmenter er af bronze og dateret til Middelalderen. Der er tale om et detektorfund fra Nørre Kongerslev, indgået i Nationalmuseets samling i år 2016.

Nationalmuseet beskriver fundet således:

"Seletøjsbeslag med tre af fire "arme" bevaret, enden af hver ses en oval gennembrydning. Centralt er en cirkulære forhøjet knop, der på bagsiden er hul."

Beslaget er 6,8 cm lang og 4,6 cm bred.

Rembeslag, fragmenter

Beslag er af bronze og dateret til Vikingetiden eller Middelalderen. Der er tale om et detektorfund fra Nørre Kongerslev, som er indgået i Nationalmuseets samling i 2017.

Nationalmuseet beskriver fundet således:

"Et fragmenteret beslag af bronze, plastisk udformet muligvis som et ovenfraset dyrehovede og med to jernnitter."

Beslaget er 4,8 cm langt og har en bredde på 1,5 cm. Fundet er registreret som danefæ.

Nøgle, fragmenter

Nøgle, fragmenter med gennembrudt greb i bronze (måske blandet med bly). Fundet er dateret til Vikingetiden/tidlig Middelalder.

Der er tale om et detektorfund fra Nørre Kongerslev, som er indgået i Nationalmuseets samling i 2017.

Nationalmuseet beskriver fundet således:

"Kammen og en del af grebet fra en nøgle. Den del af grebet der er bevaret, viser et gennembrudt mønster. Selve kammen er let trekantet, gennembrudt og med to knopper. Muligvis en fejlstøbning og blyblandet?"

Fundet er 4,4 cm langt og har en bredde på 2,7 cm. Fundet er registreret som danefæ.

Fugleformet fibula, fragmenter

Fundet er en fugleformet fibula, fragmenter i bronze. Fundet er dateret til tidlig Middelalder.

Der er tale om et detektorfund fra Nørre Kongerslev, som er indgået i Nationalmuseets samling i 2017.

Nationalmuseet beskriver fundet således:

"Halen fra en fugleformet fibula af bronze, vifteformet og med stregornamentik."

Fundet er 1,8 cm langt og har en bredde på 1,4 cm. Fundet er registreret som danefæ.

Kindplade, bidsel, fragmenter

Fundet er en kindplade, bidsel, fragment i bronze. Fundet er dateret til tidlig Middelalder.

Der er tale om et detektorfund fra Nørre Kongerslev, som er indgået i Nationalmuseets samling i 2017.

Nationalmuseet beskriver fundet således:

"Koroderet fragment af kindplade til et bidsle i urnesstil. Dyrehoved set i profil."

Fundet er 3,9 cm langt og har en bredde på 1,9 cm. Fundet er registreret som danefæ.

Sølvmønt

En sølvmønt, der vejer 0,85 gram er fundet i Sdr. Kongerslev. Mønten er ikke tidsmæssigt bestemt, men vurderes til at være fra Vikingetid eller Middelalder. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en penning, dateret i perioden år 1286 til år 1360 er fundet i Komdrup. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en søsling, dateret i perioden år 1524 til år 1526 er fundet i Komdrup. Mønten er fremstillet i Danmark, muligvis i Ribe. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en penny, dateret i perioden år 1279 til år 1307 er fundet i Komdrup. Mønten er i sølv. Mønten er fremstillet i Norge i Kongsberg. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Mønt

En mønt – en skilling, dateret til 1647 er fundet i Komdrup. Mønten er i sølv. Mønten er fremstillet i England i Canterbury. Mønten opbevares på Nationalmuseet i Den kgl. Mønt og Medaljesamling.

Malmorter

Malmorter fra Refsnæs. Morteren blev købt til Nationalmuseets samling i 1895. Den er af jern/malm/messing og dateret til Oldtiden og Middelalder.

Grebtungesværd

Grebtungesværd i bronze er fra Refsnæs. Det er indgået i Nationalmuseets samling i år 1821. Sværdet er dateret til "Oldtid og Middelalder".

Diverse fund fra Refsnæs i flint og ben

Disse fund indgår i Nationalmuseets samling. De er dateret til "Oldtid og Middelalder", men er ikke nærmere behandlet i denne rapport, da de formodes at stamme fra før Middelalderen.

Diverse fund i Nørre Kongerslev Kirke

Nationalmuseet har i sin samling en række fund af skår, søm, knapper, pibe-fragmenter m.v. fra Nørre Kongerslev Kirke. Fundene er registreret som værende fra Oldtiden & Middelalderen. Disse fund er ikke nærmere behandlet i denne rapport.

Fund i Sønder Kongerslev Kirke

Nationalmuseet har i sin samling en række fund af skår, fliser m.v. fra Sønder Kongerslev Kirke. Fundene er registreret som værende fra Oldtiden & Middelalderen. Fundene er indgået til Nationalmuseets samling den 11. december 1948. Disse fund er ikke nærmere behandlet i denne rapport.

4.1.3 DIVERSE ANLÆG OG GENSTANDE

Grube & grus

I 2004 blev der fundet en grube og grus dateret til cirka år 1200 til år 1400 ved kirkegården i Sønder Kongerslev.

Kirkegården skulle udvides med ca. 1.200 kvadratmeter, og i den forbindelse blev der gennemført en forundersøgelse af Aalborg Historiske Museum:

"Herved fremkom der kun enkelte, mindre væsentlige anlæg blandt andet et sandtagningshul dateret til ca. 12-1400 og en egentlig udgravning blev derfor ikke iværksat."

En grube er en gravet fordybning i jorden. Grubens anvendelse er ikke bestemt.

Fundet er indtegnet med rødt punkt på Figur 4.

FIGUR 4. GRUBE & GRUS FUND PÅ SØNDER KONGERSLEV KIRKEGÅRD

Kilde: SDFI Kortviewer, Ortofoto, opslag juli 2023.

Træbro

Databasen Museernes Samlinger har registreret fundet således:

"En halvcirkelformet sænkning fyldt med dynd, som ved udtørring slog revner på tværs. Sænkningen fremkom over en lang strækning og synes at være et gammelt strømleje."

Videre hedder det:

"En middelalderlig træbro ved Kongstedlund undersøgt i 1947."

Fundet er dateret til perioden år 1050 til år 1535.

I en artikel i Fra Himmerland & Kjær herred's årbog fra år 1947, har Peter Riismøller fra Aalborg Historiske Museum beskrevet fundet detaljeret.³⁸

Undersøgelserne af stedet startede, da fru læge Gravesen fra Sønder Kongerslev meddelte museet, at der var fundet et skelet i Kongstedlund Kærs tørvegrave. Skelettet lå i tørvemassen, men var ikke gravet ned. Stedet blev vurderet til at være et gammelt strømleje, og at der var tale om en druknet person.

Samtidigt fandt arkæologerne en trækonstruktion i tørv: *"Store mængder af kviste og grene holdt på plads af tømmer, rått tappet inde i stolper"*. Stedet blev samtidigt vurderet til at være et gammelt å-løb fra den å, der i dag benævnes Haslevgård Å.

I artiklen beskrives stedets placering således:

"Stedet er midt i den tunge af tørvemasse, der fra Lille Vildmose strækker sig gennem den dybe dal mellem Sdr. Kongerslev og Kongstedlund ud til Smidie sø. Det er let at finde, beliggende som det er i flugt med to dybe slugter i bakkerne paa begge sider af dalen og paa tværs af denne. Da vildmosen blev delvis og Smidie sø helt udtørret, blev det muligt at bo paa tørv, og et husmandssted blev lagt derud - matr.nr. 35 af Sdr. Kongerslev by. Under første verdenskrig blev hele arealet til dette husmandssted afgravet for 1 - 1 1/2 meter tørv, og nu blev et lignende lag igen taget som skæretørv næsten til bunden. Intet levnet til en lignende situation."

Anlægget bestående af vej beskrives således:

"Sigtende mod de to nævnte slugter i bakkerne løb en vejbane, nu sunket ned i tørv, saa dens oprindelige højde ikke mere kunde findes. Den var lagt af store mængder af grene og kviste af birk og el med lidt indblanding af eg, og derover et indtil 20 cm tykt lag af sort jord og tang med iblanding af sand i striber. Sandet maa vistnok være paaført sammen med tang og saa være vasket ned gennem lagene, for det laa for det meste i bunden af vejen. Tanglaget var højst 1,5 m bredt, mens det bærende slynglag kunde være op til den firdobbelte bredde."

³⁸ Fra Himmerland & Kjær Herred, 1947, side 289ff.

Overkørsler af denne art er lavet endnu i vor tid i himmerlandske kær og moser, og kun slynglagets enorme bredde og tykkelse, samt dets dybde i tørven, røbede nogen ælde. Det maa stadig erindres, at stedet tidligere var afgravet for ca. 1,5 m tørv, uden at tørvegraverne dengang var naaet ned til vejbanen."

4.1.5 PRIMÆR SUBSISTENS

Der er ikke registreret fund under denne hovedkategori

4.1.6 SEKUNDÆR SUBSISTENS/PRODUKTION

Der er ikke registreret fund under denne hovedkategori

4.1.7 TRO OG TRADITION

To lyseholdere, Nørre Kongerslev Kirke

Fundet omfatter to lyseholdere, dateret til omkring år 1400. De er i Museernes Genstande beskrevet således:

"2 lyseholdere. Begge af smedet jern og begge til 5 store lys. X 2 har ved indkomst til museet manglet 3 opstandere og 4 opstanderspidsen, ligeledes bundspyd til fastholdelse af lysene. De manglende dele er med undtagelse af bundspydene genfremstillet i kunststof i forbindelse med udstilling.

X 1: bund l. x br. 1040 x 80 mm

X 2: bund l. x br. 790 x 50 mm

Fra Nr. Kongerslev Kirke er ved Kirkeministeriets og Nationalmuseets Foranstaltning sikret Museet et Par sjældne, Middelalderlige Lyseholdere af Jern, hver til fem store tykke Lys. Da Lysepiberne er formede som runde gotiske Taarne med skarpvinklede Tinder, er der ikke megen Tvivl om Tiden, det sengotiske Præg daterer dem til omkring 1400."

Det fremgår endvidere, at de ved aflevering til museum i 1948 var stærkt medtagne af rust, men vurderes til at kunne restaureres.

Flisegulv, Sønder Kongerslev Kirke

Herom er beskrevet i Museumssag i databasen Museernes Samlinger:

"Gulvet blev fjernet i 1948, da krypten skulle tages ind til kirkens brug. Fliserne har grøngul glasur og presset mønster af palmetter, nogle med den "franske lilje", der er slægten Juuls våben. Iflg. korrespondancen skulle museet også have modtaget nogle ligkistebe­slag fra familien Brønsdorff kapel i kirken samt evt. fra Juulernes."

Kistebe­slag er fra 1700-tallet, og er derfor ikke yderligere behandlet her.

Om fund af flisegulvet er yderligere registreret:

"Fliserne ca. tv. 140-145 mm. Fliser med trykt relief, grøngul glasur på rød skærv. Hovedparten har stilerede blomster som motiv, nogle med den franske

lilje (slægten Juuls våben). Fliserne dannede gulv i et af kirkens gravhvælvinger. Fliserne er ved indføringen pakket i kasser og udgør ca. 1 m³. Af kirkens menighedsråd overdraget museet i 1949."

I en anden rapportering om samme står der:

"I gravkapellet under Sdr. Kongerslev kirke laa et flisegulv, som maatte fjernes, da krypten skulle tages ind til kirkens brug. Fliserne blev afgivet til museet; de er af rødt ler med grøngul glasur og presset mønster af palmetter, men nogle har som mønster den "franske lilje", der er slægten Juuls vaaben, og henviser fliserne til denne slægts begravelse for medlemmerne paa Kongstedlund, hvor Juul'erne sad fra 1590 til 1637. Snævrere kan flisegulvet maaske dateres til aaret 1600, da Niels Juul til Kongstedlund blev dræbt i Aalborg af Albert Skeel til Jungetgaard."

Flisegulvet er vurderet til at være fra perioden år 1536 til år 1659, men altså jf. ovenstående tekst måske fra året 1600.

Aalborg Stiftstidende skrev ved overdragelsen, at det var menighedsrådet, der havde foræret fliserne til museet, mens kisterne fra krypten var blevet begravet på kirkegården.³⁹

Stolestade – To stolegavle til stolestader

Om fundet er følgende registreret i databasen Museernes Samlinger:

"To stolegavle. St.h. 1450 og 1465 mm, br. 315 mm. Gavle af fyrretræ, uden maling. Protokoltekst: "Fyrretræes-Forstykker til Kirkestol, h 147 cm, br. 32 cm. Begge med adelige Vaaben. På 5262: "Pali Gris Merne 1592". Paa 5263: Ane Nielsd. Merne 1592. Siges at være fra Lindenborgegnen. Købt af Snedkermester Ad. Mammen". Tilføjelse i marginen: "S. Kongerslev". I korrespondance med redaktionen af Danmarks Kirker oplyser Riismøller, at gavlene er uden numre, men at de ifølge en gammel etiket ved stolegavlene er fra Nr. Kongerslev Kirke."

I 1889 noteres følgende i det, der benævnes Hedelunds Katalog:

"I Forbindelse hermed maa gjøres opmærksom paa de to Forstykker til Kirkestole ved Indgangen til dette Værelse. Det til højre bærer Palle Griis's mødrende Vaaben (Slægten Orring), og det til venstre hans Hustru Ane Nielsdatters (Bruns) mødrende Vaaben (Slægten Seefeld), begge Aarstallet 1592. Palle Griis's Fader Bagge Griis var biskoppelig Lensmand paa Klarupgaard, der under hans Fraværelse blev brændt af Skipper Clement 1534; Bagge Griis ilede efter ham til Aalborg og søgte at gjennemføre ham med en Daggert, hvilket dog mislykkedes, da Clement bar en Pansersærk under sin Kjortel. Bagge Griis flygtede, men en Skomager i Aalborg kastede ham en Tagsten i Hovedet, hvorved han fik et Saar, der voldte hans Død, og hans Lig fandtes siden i Hasseris Kjør. Palle Griis ejede efter sin Fader Slette i Hjortdal Sogn og sin Hustrus Fædrenegaard Kongsted-

³⁹ Aalborg Stiftstidende, 6. september 1949, side 2.

lund i S. Kongerslev Sogn. Kirkestolene have rimeligvis haft hjemme i Hjortdal eller Kongerslev Kirke".

Yderligere er noteret følgende i databasen om tilhørsforholdet til Nørre Kongerslev Kirke:

"Spørgsmålet om tilhørsforholdet til Nørre eller Sønder Kongerslev kirker forvirres af, at Thiset fejlagtigt oplyste til Hedelund i 1888, at Seefeldslægten ved giftermål kommer i forbindelse med Kongstedlund. Ane Nielsdatter (Brun) er barnebarn af Niels Jensen Seefeldt, Refsnæs, som hendes mor er datter af. A.N.'s mor bliver gift med Niels Brun, der iflg. TRAP (V,16,p.1082) skrev sig til KONGERSLEVGAARD fra 1538 til 1561. A.N. (Brun) blev gift med Palle Griis, og det er formentlig deres søn Bagge Griis, der i 1613 skriver sig til Kongerslevgaard. Stadig iflg. TRAP (V,16,p.1084) overdrog Niels Jensen Seefeldt hovedgården Refsnæs til sine børn i 1537. Sønnen Jens sælger 1542 til broderen Laurids, hvis børn derefter ejer gården: Otto (død c.1565), Viffert (død 1565) og Christoffer (død 1612). Den sidstnævnte skænker 1603 den nuværende altertavle til Nørre Kongerslev Kirke. Han kan da muligt have erhvervet patronatsretten ved arv/køb efter sin søsterdatter Ane Nielsdatter (Brun). Der kan derimod ikke eftervises nogen som helst forbindelse fra Griis, Bruun og Seefeldt til Kongstedlund, der fra o.1590 ejedes af Niels Juul (Villestrupslægten), der tillige havde patronatet til Sønder Kongerslev Kirke (Altertavle 1597)."

Stolegavlene er dateret til perioden år 1536 til 1660.

4.1.8 SOCIAL OG SAMFUND

Der er ikke registreret fund under denne hovedkategori

4.1.9 MILITÆRVÆSEN

Borg/voldsted

Nordvest for Nørre Kongerslev by er der registreret fund af borg/voldsted. Fundet er dateret til at være fra perioden år 1300 til år 1535.

Fundet blev første gang registreret i 1959, men stedet havde lokalt været kendt i adskillige generationer. Under markarbejde stødte ejeren på træpæle i et område, hvor der tidligere var undersøgt et træbygget borganlæg. Aalborg Historiske Museum undersøgte træpælene samme år:

"I samarbejde med museet blev to træpæle fjernet. Den ene af pælene var tilspidset, og på de øverste ca. 2 m sad der tørv, mens den nederste, ca. 1 m lange del havde siddet i blåler. Skiver af den ene pæl sendtes til dendrokronologisk analyse på Nationalmuseet, men kunne ikke dateres. Yderligere et par pæle undlod man at fjerne."

Ved sagsbehandling i 1988 besøgte museet stedet og konkluderede, at der var tale om en træborg, formentligt fra 1300-tallet.

Den 13. maj 1959 beskrev Aalborg Stiftstidende et besøg ved udgravningsstedet. Artiklen beretter, at lokale gennem adskillige generationer har vidst, at der lå et gammelt anlæg i kæret:⁴⁰

"En del af tømmeret til Ørstrupgaarden er hentet der. I 1890'erne meddelte lærer Ertbøl, Kongerslev, at nogle 11 alen lange egepæle med taphuller antagelig stammede fra en aalegaard, der er omtalt i et skøde fra 1520'erne."

Det formodes, at der i stedet for Ørstrupgaarden skulle have stået Ørstubgården.

At det ikke var en ålegård blev afkræftet, da Peter Kjeldsen, en søn af gårdejer Marius Kjeldsen, der ejer kæret, med traktorplov pløjede så dybt, at ploven stødte på nye pæle og på murrester.

Museumsinspektør Peter Riismøller startede udgravning følgende forår, altså i 1959. Dengang konkluderede han, at det var helt klart, at der var tale om en middelalderlig væbnergård, en lille fæstning.

Udgravning blev gennemført af to museumsudpegede ansvarlige, magister Peter Seeberg og arkitekt Poul Brøgger. De fik bistand af otte arbejdsmænd, der fortsatte arbejdet frem til juli måned samme år.

Der var tale om en kunstig banke, der var kastet op for at bære gården, som havde været omgivet af vand på de tre sider, mens 'landsiden' var en såkaldt vase med en stenlagt vej. Der blev fundet en gangbro, båret af faskiner, der antagelig havde forbindelse til denne vej.

Peter Riismøller redegør i artiklen nærmere for fundet:

"Vi har murbrokker og vi har navnlig træværk. Under pløjningen dukkede en fodremsbjælke med taphuller frem, og indtil nu er lokaliseret 12 egepæle, rammet ned i jorden. De har måske fungeret som piloteringspæle eller også har de båret væggene direkte. Hertil kommer et palisadeværk ved sydkanten. Jordens tryk har presset disse palisaderækker ud. Udgravningen har givet os gode dateringsmuligheder, bl.a. skår af glasseret rødgoods-keramik, der kan rekonstrueres til nogle kander. Det er danske efterligninger af tysk eller engelsk keramik og placerer væbnergården i 1300-tallet."

Artiklen i Aalborg Stiftstidende fortæller også om fundet af en åretold, en benfløjte af dyretak, der har været under færdiggørelse, samt en skøjte. Skøjten var tildannet af skinnebenet fra en ko. Knoglen var skåret skråt af, så den kunne spændes på foden.⁴¹

Peter Riismøller har detaljeret skrevet en artikel i tidsskriftet Skalk om de forhold, som dette borg/voldsted har indgået i. Han konkluderer bl.a., at den må

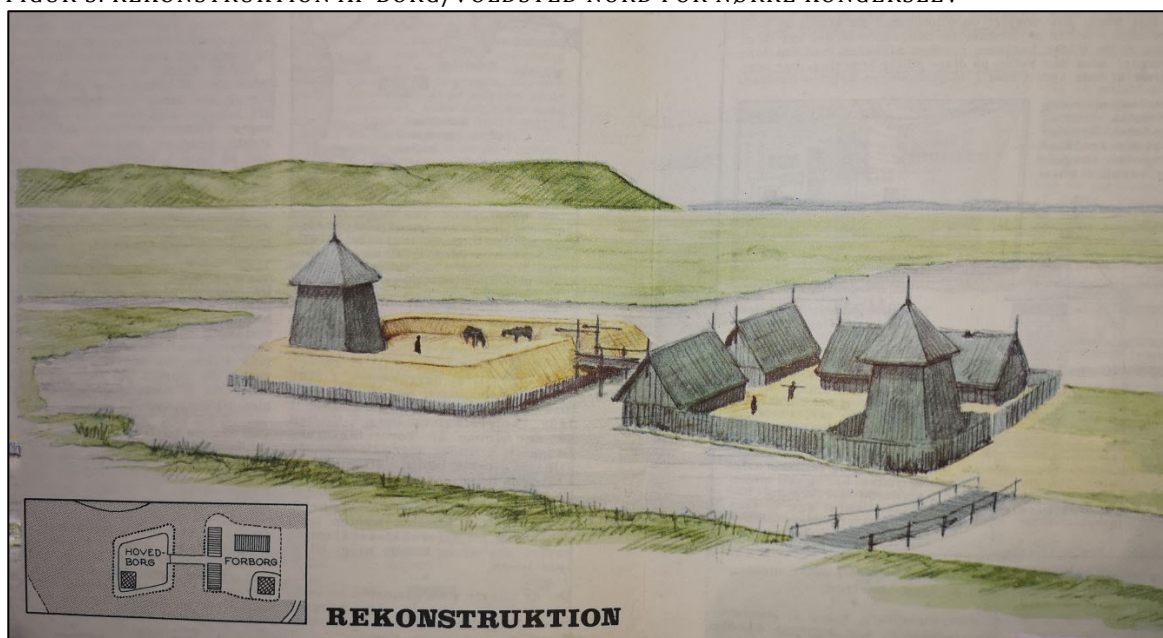
⁴⁰ Aalborg Stiftstidende den 13. maj 1959, side 7.

⁴¹ En åretold er det stykke træ, som åren hviler i, og som er fæstnet til bådens ræling.

være "desarmeret" i forbindelse med Dronning Margrethe I's påbud i lov om, at det ikke var tilladt "at nogen bygger borge eller barfred".⁴²

Figur 5 er en kopi af en rekonstruktion, som Poul Brøgger har udarbejdet til anvendelse i Peter Riismøllers artikel i Skalk.

FIGUR 5. REKONSTRUKTION AF BORG/VOLDSTED NORD FOR NØRRE KONGERSLEV

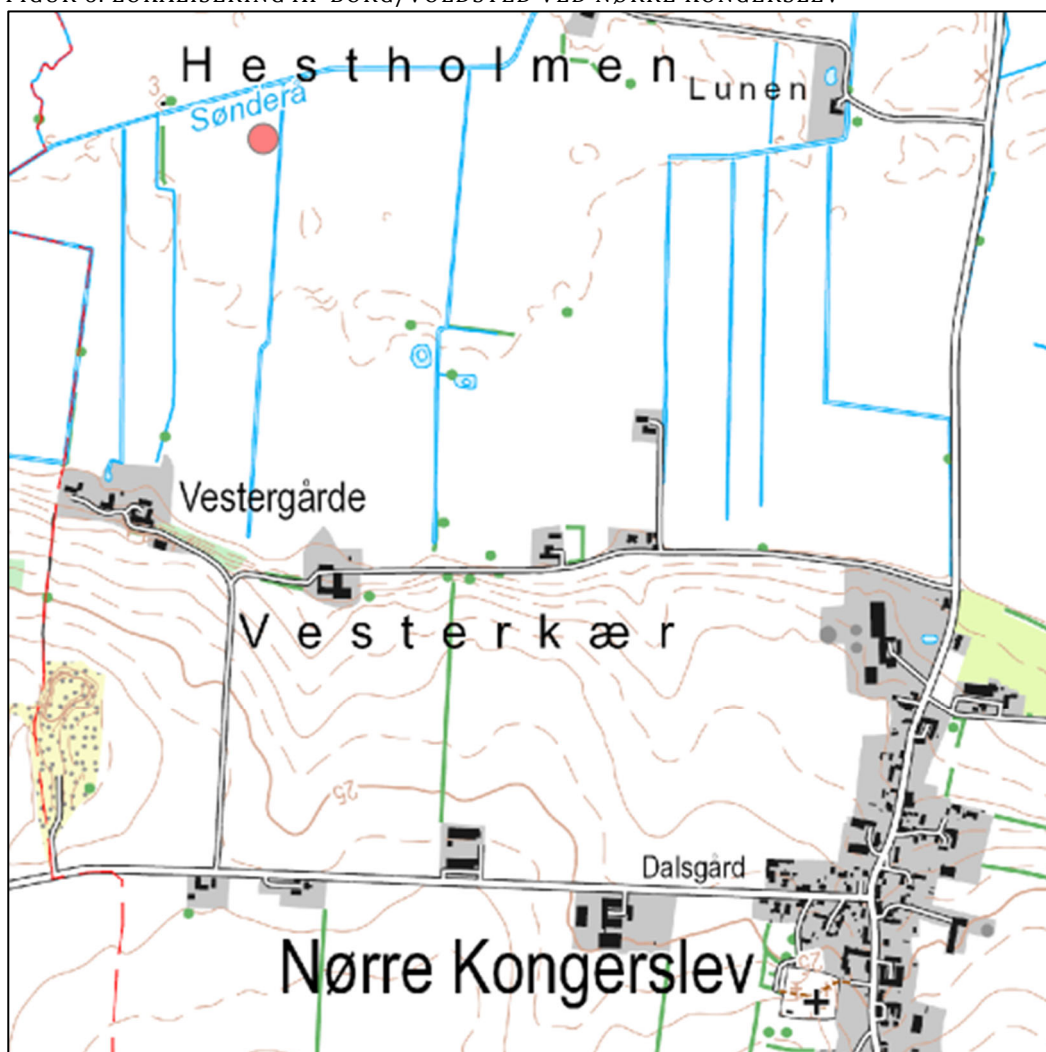

Kilde: Poul Brøgger, i artiklen Høgerede i Himmerland, i tidsskriftet Skalk, nr. 1 1966, side 16-17.

Den præcise lokalisering af borg/voldsted er angivet med rødt punkt på Figur 6.

⁴² Riismøller, Peter: Høgerede i Himmerland. I: Tidsskriftet Skalk, nr. 1, 1966, side 12.

FIGUR 6. LOKALISERING AF BORG/VOLDSTED VED NØRRE KONGERSLEV

Kilde: SDFI-korviewer, opslag juli 2023

Kongstedlund, Borg & voldsted

Ved herregården Kongstedlund er registreret følgende anlæg fra Middelalderen og Renæssancen:

- Borg og voldsted.
- Vejdæmning.
- Bro.
- Voldgrav.

Alle anlæggene er dateret til fra år 1067 til ukendt år.

Om anlæggene er der i Kulturministeriets register skrevet således:

"Kongstedlunds voldsted. Voldstedet består af en kvadratisk borgbanke, hvis topflade ligger ca. 4 m over de omgivende graves vandspejl. Topfladen måler ca. 42 x 42 m, og bredden af de omgivende vandfyldte grave varierer fra 18 til 22 m. Højden af de udvendige skrånninger over vandspejlet er ca. 6 m i nord og ca. 0,5 m i syd. Syd for den søndre grav ligger en 9 m bred og ca. 0,5 m høj dæmning.

Over den nordre grav er en tilkørselsdæmning, der foroven måler 5 m og ved foden ca. 18 m. En ca. 2 m bred træbro fører over den østre grav. På borgbanken ligger den i henhold til bygningsfredningslovens i klasse A fredede hovedbygning. Grænsen for det fredede areal forløber langs gravenes udvendige øvre kant, i syd langs den udvendige fod af dæmningen. Det fredede areal måler i øst-vest 89 m og i nord-syd 98 m. Ovennævnte mindesmærke må ikke fjernes, udjævnes, ændres eller på nogen måde beskadiges ved gravning, pløjning, beplantning, bebyggelse eller henkastning af jord, sten og affald. Oprensning af voldgraven samt forsætlig ændring af vandstanden må kun ske i samråd med rigsantikvaren."

5 FREDEDE BYGNINGER & ANVENDTE STEDNAVNE FRA MIDDELALDEREN & RENÆSSANCEN

I det følgende gennemgås de fredede og bevaringsværdige bygninger i vores lokalområdet samt de stednavne, der har været anvendt i skriftlige kilder fra Middelalderen og fra Renæssancen. De skriftlige kilder nævnt i dette kapitel supplerer de skriftlige kilder, der er behandlet i kapitel 2.

5.1 SØNDER KONGERSLEV SOGN

Bjerregaard

Denne gård har det ikke været muligt præcist at lokalisere på kort. Gården er nævnt i skriftlig kilde i begyndelsen af 1500-tallet:⁴³

"Tilsætningerne "Sønder" og "Nørre" brugtes sjældnere; de forekomme dog i Sandemændsbreve fra Slutningen af det 16. Aarhundrede. Det »Kongessløff«, der saaledes nævnes i Rigsraad Niels Clementssons Gældsboøger fra 1506-1515 (Jydske Saml. 2. Række 1. Bind S. 210), kan altsaa vare baade Sønder- og Nørre-Kongerslev, og det er ikke godt at vide, hvilken af de to Byer der menes. Samme Sted nævnes "Biæregord i Kongesslef", men dette gør ikke Sagen klarere, da et-hvert af Sognene efter gamle Folks Sigende har haft sin Gaard af dette Navn."

Gammel Oluffsgaard

Gården er nævnt i skøde fra 11. maj 1637, hvor Axel Juel solgte Kongstedlund til Iver Krabbe. Der var altså tale om en gård under Kongstedlund.⁴⁴

Klepgaarden

Kl. Gjerding nævner gården i forbindelse med citat af et skøde af 11. maj 1637, hvor Axel Juel solgte Kongstedlund til Iver Krabbe. Gården er en del af Kongstedlunds såkaldte Bøndergods.⁴⁵

Kongstedlund Hovedgård

Bygninger, der indgår i Kongstedlund Hovedgård, er fredede. De fredede anlæg er selve hovedbygningens vestre fløj fra 1592 med portalen fra 1640 og

⁴³ Kl. Gjerding, Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92, side 265.

⁴⁴ Kl. Gjerding, Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92, side 265.

⁴⁵ Kl. Gjerding, Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92, side 266.

med den smalle del af søndre fløj fra 1700-tallet, samt de omgivne grave. Fredningen blev gennemført år 1918.

Nordisk Forskningsinstituts database over danske stednavne henviser til følgende opslag vedrørende Kongstedlund:⁴⁶

- Dokument uden dato, år 1469: Kongeslevlund.
- Dokument 9. december år 1479: Kongsløfflundh.
- Matrikel år 1664: Kongsted Lund.

I 1500-tallet blev gården kaldet Kongeslevlund.⁴⁷

Kl. Gjerding skriver om sammenhæng mellem Sønder Kongerslev Sogn og Kongstedlund:⁴⁸

"Det maa antages for temmelig vist, at Sønder-Kongerslev Sogn tilligemed Kongstedlund hørte under Viborg Bispestol, indtil dennes Jordegodser i Reformationstiden gik over i kongeligt eller privat Eje, thi Forbindelsen mellem Sognet og dets Hovedgaard har uden Tvivl varet konstant fra ældgammel Tid af, nemlig saaledes, at Sognet stedse har fulgt Gaarden som dens Gods. Heller ikke har der vistnok efter Reformationstiden fundet nogen Adskillelse Sted imellem dem, thi i et meget medtaget Dokument paa Kongstedlund fra Slutningen af det 16. Aarhundrede (Niels Juels Ejertid), der omhandler en Synsforretning over Gaardens Ejendomme, beskrives Sognets Markjorder iblandt disse."

Trap Danmarks 5. udgave har følgende oplysninger om Sønder Kongerslev Kirke i Middelalderen og i Renæssancen:⁴⁹

"Kongstedlund (før ca. 1550 Kongeslevlund) ejedes muligvis i 1300- og første del af 1400t. af slægterne Munk og Hvide; men vi får først fast grund under fødderne i 1469, da Joachim Bjørnsens søn hr. Anders Jacobsen (Bjørn) († 1490) fik tingsvidne på sin ret til godset, og hans sønnesøn Henrik Bjørnsen (Bjørn) skrives 1538 til K. Efter hans død 1540 fik hans søstersønner Jens Kaas (Sparre-K.) († 1578) og kansler Niels Kaas († 1594) samt hans halvsøskende Christoffer, Iver og Kirsten Lunge (Dyre) part i gden. Sidstn. var g. m. Axel Juul til Villestrup († 1577), hvis søn Niels Juul († 1600) fra ca. 1590 blev eneejer. Sønneren Axel Juul solgte 1637 K. til Iver Krabbe (af Østergd.) til Albæk († 1641), hvis enke Dorte Juul bragte den til sin anden mand Erik Høeg (Banner) († 1673)."

Videre er bygning og anlæg beskrevet i samme kilde:

⁴⁶ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, database, opslag november 2021.

⁴⁷ Alexander Rasmussen, Nørre Kongeslev Sogns beskrivelse og historie. I Fra Himmerland og Kjær Herred, 1932, side 17.

⁴⁸ Kl. Gjerding, Bidrag til Hllum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92, side 264-265.

⁴⁹ Opslag på Trap5.lex.dk, juli 2023.

"Hovedbyggn. (fredet i klasse A), der omgives af brede og dybe grave, er nu tofløjet. Den anselige v.fløj, opf. af Niels Juul, to stokv. høj over hvælvede kældre, er et renæssancehus af munkesten på sokkel af granitkvadre, med fladrundbuer over vinduerne. Dekorative murankre, der på n.gavlen danner årst. 1592. De nu hvidkalkede mure har sikkert tidligere haft rigere udsmykning, mod v. er der spor af to karnapagtige udbygninger eller korsfløje. Der har været lavere sidefløje, porthus mod n. og antagelig en spærremur mod ø. Gårdsidens rigt udhugne sandstensportal er opsat af Iver Krabbe 1640. Den er sikkert et værk af sa. mester, som har gjort kaminen fra Toldergården i Ålborg (nu i Nationalmuseet). S.gavlen er repareret 1772, omtr. samtidig er den nuv. lave s.fløj opf., hvis bindingsværk dog sen. er delvis omsat med grundmur. Hovedbygningen er af nuv. ejer restaureret indvendig og besat med rigt inventar. Avlsgrden mod n. er skilt fra borggården ved grav og mur, den er ny efter en brand 1909. Renæssancemøbler fra K. i Ålborg Museum."

Kællingbjerg Gård

Nordisk Forskningsinstituts database over stednavne nævner følgende kilder vedrørende Kællingbjerg og Kællingbjerg Gård, og med daværende stave-måde:⁵⁰

- Dokument dateret 27. september 1474: Kjellingbiere.
- Dokument uden dato fra år 1474: Kjellingbiere.
- De ældste danske Archivregistraturer I–V, udgivet af T. A. Becker m.fl. Kbh. 1854– 1910; II.337 fra år 1493: Keellingberg.

Sønder Kongerslev

Nordisk Institut har følgende ældre kilder fra Middelalderen og Renæssancen, angivet for, hvor Kongerslev, er nævnt:⁵¹

- Uden dato, år 1499 (17. årh.) Kongetsløf.
- Jydsk Samling 2. række. I. År 1506 – Kongessløff.
- Uden dato 1469: Synder Kongeslev.
- 27. september 1474: Sønnder Kongisløff.
- Uden dato 1474: Sønnder Kongisløff.
- 9. december 1477: Sønder Kongsløff.
- 20. december 1477: [Sønder] K[on]gersløff.
- 3. marts 1478: Sønder Kongislyf.
- 3. december 1480 Sønderkonglyff.
- 7-13. januar 1491 (17. Årh.) Kongested Kirke.
- Uden dato 1499 (17. Årh.) Kongersløf.
- Jydsk Samling 2række I. 210 år 1506: Kongessløff.

⁵⁰ Nordisk Forskningsinstitut, database over Danmarks Stednavne, opslag november 2021.

⁵¹ Nordisk Forskningsinstitut, databasen Danmarks Stednavne, opslag november 2021.

- Matrikel år 1664. Sønder Kongesleff.

Om navnet skriver Kl. Gjerding:⁵²

"Til Forleningerne, der, som bekendt, paabegyndtes i det 12. Aarhundrede og i de to paafølgende Aarhundreder bleve stedse talrigere, havde Kongerne betydeligt Jordegods, det saakaldte Konunglef, at anvende. Ligheden mellem Ordene Konunglef og Kongerslev — der i Virkeligheden ere ganske de samme Ord, idet Kongerslev i ældre Tider skreves Kongislev og endnu tidligere uden Tvivl Konunglef — kan ikke andet end lade formode, at Kongerslev oprindelig har været, hvad Ordet siger og som det lyder: kongeligt Jordegods. Hvorledes det imidlertid forholder sig med dette kongelige Ejerskab, kan næppe oplyses, da det sikkert hører hjemme i en saa fjærn Fortid, at der ikke er levnet nogensomhelst skriftlige Efterretninger derom. Men der gaar Kongesagn her; Traditionen om "Kong Mouens" er allerede omtalt, og at der i gamle Dage har boet Konger paa Kongstedlund, har Folketroen hævet over enhver Tvivl. Baade Navnet og Sagnet og disses indbyrdes Forbindelse ere hver for sig ret interessante, saa meget mere som Navnet Kongerslev, saavidt vides, ikke forekommer noget andet Sted i Landet; men en nøjagtigere historisk Redegørelse desangaaende kan, som alt anført, desværre ikke tilvejebringes."

Sønder Kongerslev Kirke

Trap Danmarks 5. udgave har følgende oplysninger om Sønder Kongerslev Kirke i Middelalderen og i Renæssancen:⁵³

"Kirken (viet Vor Frue) består af romansk kor og skib samt ottekantet tårn mod v. og våbenhus mod n., begge fra tidlig renæssancetid. Den romanske bygn., kor og skib, er opf. af granitkvadre, koret på sokkel med hulstav, der tenderer mod karnis, skibet på skråkantsokkel. Alle opr. enkeltheder er udslettet ved en ombygning i tidlig renæssancetid, i mindre format svarende til ombygningen af Astrup kirke. Murene er i vid udstrækning omsat, de opr. muråbninger forsvundet eller opslugt af nye, fladrundbuede som den i brug værende n.dør. I skibet indbyggedes tre fag otteribbede krydshvælv endnu af sengotisk karakter, mens koret fik et stjernehvælv, samtidig med at korbuen blev udvidet. Mod v. tilføjedes et ottekantet tårn på kvaderbygget underdel med skråkantsokkel – et eksempel på den tidlige renæssances genoptagelse af rent romanske motiver – og overdel af munkesten i krydsskifte. Dets underrum med otteribbet kuppelhvælv åbner sig mod skibet ved en rundbue. Tårnets skiferdækkede pyramidetag er vistnok fra 1872 (årstal i vindfløjen) og det skal efter Pont.Atlas (V. 43) have været højere. Våbenhuset er ligeledes af munkesten i krydsskifte, men uden karakteristiske enkeltheder. Renæssanceombygningen er sikkert foregået under påvirkning fra det store byggearbejde i Astrup og kan skønsvist sættes til o. 1550. – Altertavlen er et godt renæssancearbejde fra 1597, givet af Niels Juul og Anne Stygge og renoveret 1743 af Niels Jeusen Thyboe. Det nuv. maleri i storfeltet, en kopi efter van

⁵² Kl. Gjerding, Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92, side 264.

⁵³ Opslag på Trap5.lex.dk, juli 2023.

Dyck's Korsfæstelsen, er indsat 1898, da inventaret istandsattes. Svære, balusterformede barokstager fra sidste halvdel af 1600t. Romansk granitfont, glat kumme med attisk profil og pyramidestub-fod (Mackeprang. D. 196). Sydty. fad o. 1575 med bebudelsen. Prædikestolen er fra 1597, givet af sa. personer som al-tertavlen og istandsat 1786. Lysekrone 1724. Klokke 1400t. med påkaldelse af Gud, Maria og Johannes og relief af Skt. Mauritius, ganske svarende til det på den mindre klokke i Vestervig (Uldall. 109). – Epitafer: 1) 1730 Peder Brønsdorff til Kongstedlund og Randrup, † 1701, og hustru Kirsten Andersdatter Dueborg, † 1678, børn og børnebørn; 2) 1726 sgpr. Jens Pedersen Bloch, † 1703, og hustru Margrethe Andersdatter Resen, † 1719. Begge de ensartede epitafer i enevolds-barok s. 1079 med velnærede putti samt døden med le, vinger og flyvende time-glas er opsat af Jens Hvas og Kirstine Brønsdorff. Under kor, skib og tårn er der gravhvælvinger, der har rummet medlemmer af familierne Juul, Brønsdorf, Bloch og Hvas, nu enten lukket eller – i skibet – taget i brug til varmeanlægget. Dele af et glaseret flisegulv med liljemønster (Juuls våben) er nu i Ålborg Museum.”

Trehøje

Nordisk Forskningsinstitut har følgende ældre kilder til Trehøje med staveform:⁵⁴

- 27. september 1474, stavet Threi høffue.

Trehøje ligger nordvest for Kællingbjerg Gård.

Trollesdal

Nordisk Forskningsinstitut har følgende ældre kilder til Trollesdal med staveform:⁵⁵

- Uden dato 1474, stavet Throllesdall.

Tværgade

Nordisk Forskningsinstitut har følgende ældre kilder til Tværgade med staveform:⁵⁶

- 27. september 1474 Thuergade.
- 9. december 1477 Twergade.
- 20. december 1477 Twæregadhæ.

⁵⁴ Nordisk Forskningsinstitut, databasen Danmarks Stednavne, opslag november 2021.

⁵⁵ Nordisk Forskningsinstitut, databasen Danmarks Stednavne, opslag november 2021.

⁵⁶ Nordisk Forskningsinstitut, databasen Danmarks Stednavne, opslag november 2021.

Østergaard

Gården nævnes i et skøde af 11. maj 1637 som en del af Kongstedlunds Bøndergods. Dette skete i forbindelse med, at Axel Juel solgte Kongstedlund til Iver Krabbe.⁵⁷

5.2 NØRRE KONGERSLEV SOGN

Korslunde

Alexander Rasmussen skriver om lokaliteten:⁵⁸

"Den 'Kongeslev Kvistdraab' (Korslune eller Kaaslune), som omtales i Markskelsforretningen 1521, da der sattes Skel imellem Viborg Domkapitels og Mariager Klosters Ejendomme i disse Egne, laa yderst imod Nord."

Dokumentet er medtaget i Diplomatarium Vibergense, udg. af A. Heise. Kbh. 1879.⁵⁹

Lyngdal

Lokaliteten er nævnt i dokument fra år 1474 under navnet Liønngsdalle og i et andet dokument fra samme år som Liønngsdall.⁶⁰

Nørre Kongerslev

Om tolkning af navnet Nørre Kongerslev skriver Alexander Rasmussen:⁶¹

"Nørre Kongeslevs (og Nabobyen Sønder Kongeslevs) Navn maa udledes af den gamle Betegnelse Konungslef, kongeligt Arvegods, og tyder altsaa paa et ældgammelt, nu forglemt og ganske uopklarligt kongeligt Ejerforhold til denne Egn. At disse to Byer - ene i hele Landet - har bevaret dette Navn, som jo dog een Gang maa have været almindeligt - der var selvfølgelig en Mængde Konungslef overalt i Riget -, er ganske vist mærkeligt nok; men se l v. om den her givne Navneforklaring ikke er hævet over enhver Tvivl, er der dog næppe Anledning til at forsøge nogen anden. De ældste Former af Navnet: Kungesløf, Kongislof o. a. vil blive nævnt i det følgende, eftersom de fremkommer i Kilderne. Det nu brugelige r i anden Stavelse (Kongerslev) er af meget sen Oprindelse, indført omkring Aar 1800. Jeg har første Gang seet denne Form i Dokumenter fra Lindenberg Gods-

⁵⁷ Kl. Gjerding, Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92, side 265.

⁵⁸ Alexander Rasmussen, Nørre Kongeslev Sogns beskrivelse og historie. I Fra Himmerland og Kjær Herred, 1932, side 3.

⁵⁹ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, opslag august 2021.

⁶⁰ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, opslag oktober 2021.

⁶¹ Alexander Rasmussen, Nørre Kongeslev Sogns beskrivelse og historie. I Fra Himmerland og Kjær Herred, 1932, side 9.

kontor i den halvtyske Skikkelse: Siider und Norder Kongerslef; senere skrev Pastor Mogens Nielsen (Sognepræst 1817-57) altid Kongerslev, og jeg er tilbøjelig til at tro, at det særlig er ham, som har skaffet denne Stavemaade Indpas. Før skrev man altid Kongeslev eller Kongslev. Den stedlige Udtale er: Kongesle (uden Stødtone i første Stavelse)."

Alexander Rasmussen skriver videre:

"Det ældste Dokument, der indeholder Nørre Kongeslevs Navn, er fra 1390, og er et latinsk Vidnesbyrd, afgivet paa Helligum Herreds Thing om, at Præsten Peder Ferkesen (Petrus Ferconis) har solgt Peder Mortensen (Petrus Martinssøn) sin Fader Ferkes Gods i Frægyr, Gerdyn, Aastrup og Kythorp (nu Viffertsholm). Det er trykt i Klavs Gjerdings: "Helligum Herred". Blandt Udstederne af dette Vidnesbyrd nævnes som første Præsten Poul Olsen i Nørre Kongeslev (Paulus Olaus, presbiter in Nørkwngesløf). At der i 1390 boede en Præst i denne By, som nu er Annex til Sønder Kongeslev, er ikke forunderligt; det nuværende System med Hoved- og Annexsogne stammer nemlig fra Reformationstiden. I den katholske Tid var det normalt, at hvert Sogn og hver Kirke havde sin Præst."

Projektet Danmarks stednavne på Nordisk Forskningsinstitut på Københavns Universitet giver følgende oversigt over tidlige dokumenter, hvor lokalitetens navn er nævnt med forskellige stavemåder:⁶²

- 13/12 1390 Nørkwngæsløf
- 9/10 1422 Nør kongis lof
- 9/10 1422 Nør Kongis lof
- uden dato 1469 Kongeslev
- 27/9 1474 (før 1600) Nør Kongisløff
- uden dato 1474 (før 1600) Konngisløff
- 3/12 1480 Nørkongsløff
- 3/12 1480 Nørkongsløff
- 27/4 el. 7/9 1490 Kongeslev
- 27/4 el. 7/9 1490 Kongisløfmark
- 27/4 el. 7/9 1490 Nør-Kongislev
- Rep. 6864 u.d. 1490 Kongeslef. (Rep. står for Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis I-IV, udg. af Kr. Erslev (forkortet Rep). Kbh. 1894-1912.)
- 14/2 1492 Kongesloff
- ÆDA III.30 1492 (1573) Nørre Kongesløff
- 19/11 1504 Nørkongisløff

⁶² Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, opslag oktober 2021.

- JySaml.2rk I.210 1506 Kongessløff
- JySaml.2rk I.210 1506 Kongessløff
- 10/2 1508 Nør-Kongersløf
- ÆDA II.316 1520 (1540-49) Kongisleff
- ÆDA II.316 1520 (1540-49) Konngsleff
- ÆDA V.726 1527 (1584) Nørre Kongsløff
- FriReg 417 1532 Nørre Kongisløff
- ÆDA V.726 1540 (1584) Nørre Kongsløff (ÆDA står for De ældste danske Archivregistraturer I-V, udgivet af T. A. Becker m.fl. Kbh. 1854–1910.)
- KancBrevb 12/6 1579 Nørre Kongesløf. (KancBrevb står for Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold, udgivet af C. F. Bricka. Kbh. 1885-2005.)
- Mandt 1611 1611 Nør kongesløff. (Mandt står for Skattemandt). (ekstraskattemandt). Rigsarkivet. Kbh.)
- Matrikel 1664 1664 Nør Kongesleff

Nørre Kongerslev Kirke

Trap Danmarks 5. udgave har følgende oplysninger om Nørre Kongerslev Kirke i Middelalderen og i Renæssancen:⁶³

"Kirken består af romansk kor og skib med sengotisk v.tårn og våbenhus mod n. Den romanske bygn. er opf. af granitkvadre på skråkantsokkel, og den retkantede n.dør er bev. i brug, mens s.døren kun spores indvendig ligesom et tilmuret vindue midt i skibets n.mur. Skibet har bjælkeloft, mens koret i sengotisk tid fik et krydshvælv, samtidig med at korbuen, der har skråkantsokkel, blev ommuret med munkesten. Et rundbuet, falset vindue i korets s.side stammer fra sa. tid. Ligeledes i sengotisk tid tilføjedes i v. af genanvendte kvadre og munkesten tårnet, hvis krydshvælvede underrum åbner sig mod skibet ved en spidsbue. De øvre dele er stærkt skalmurede – på s.siden 1796 med jerninitialer for E. H. v. Schimmelmann. Våbenhuset er også sengotisk, men uden karakteristiske enkeltheder. – Alterbordet er sat af granitkvadre, og altertavlen er et renæssancearbejde fra 1603, givet af Christoffer Seefeld til Refsnæs. En staffing fra 1761 m. skriftsteder er fremdraget. Kalk o. 1800 med våben og navn: greve Chr. Danneskiold, et Odense-arbejde af Thorn Schiellerup (Bøje. 2678). Balusterformede barokstager. To aflange lyseholdere af smedejern, vistnok sengotiske, er nu i Ålborg Museum. Romansk granitfont, glat kumme med forenklet attisk profil og pyramidestubfod (Mackeprang. D. 196). Sydty. fad o. 1575 med bebudelsen. Prædikestol i renæssance, svarende til altertavlen og med sa. staffing fra 1761 som denne. To sto-

⁶³ Opslag på Trap5.lex.dk, juli 2023.

legavle 1592 med fladsnit i tidlig højrenæssance m. Palle Griis og Ane Nielsdatters mødrene våben, nu i Ålborg Museum. Klokken er skriftløs fra 1200t. (Uldall. 10). Under koret gravhvælving for Seefeld'erne til Refsnæs, hvorfra en kisteplade over Else Nielsdatter Benderup, † 1641, enke efter Christoffer Seefeld, er op-hængt i kirken. – På kgd. monument for folketingsmand J. H. Jensen-Bælum, † 1915.”

Ålegård på Nørre Kongerslev Kær

Alexander Rasmussen skriver:⁶⁴

”Medens den store Aa endnu havde sit gamle Løb i Skellet mellem Nørre Kongeslev og Gudum Sogne, kaldtes den Store Brede Aa. Her laa forðum en Aalegaard, formodentlig den, af hvilken der for nogle Aar siden fandtes Rester i Ørstugaards Kjær paa hvilken Viborg Biskop Lehnsmand paa Klarupgaard, Mogens Stampe til Kællingbjerg i Hing Herred, udstedte skødebrev 1520, uvist til hvem. Endnu så sent som 1799, da Etatsraad Fædders Arvinger tilskødede Kammerraad Gundorph Refsnæs Gaard og Gods, nævnes i Skødet ”Aalegaarden paa Nørre Kongeslev Kjær”.

Senere har det vist sig, at de fundne træstolper ikke stammede fra en ålegård.

Om skødet skriver Alexander Rasmussen også følgende:⁶⁵

”Skødet omfattede Refsnæs Hovedgaard med Tiender (Komdrup Kirke- og Kongetiende, Kongetienden af Sønder og Nørre Kongeslev samt Skibsted Sogne - 561/2 Td. Htk.), endvidere Haale Skov i Bælum Sogn samt Aalegaarden i Nørre Kongeslev Kjær og 324 Td. Htk. Bøndergods, beliggende i Komdrup, Sønder Kongeslev, Nørre Kongeslev, Fræer, Bælum, Lyngby og Skibsted Sogne.”

Østergård

I dokument fra 3. juni år 1425 nævnes Østergaard.⁶⁶

5.3 KOMDRUP SOGN

Hoseklæde

Nordisk Forskningsinstitut har i projektet Danmarks Stednavne følgende optegnelser:⁶⁷

- Uden dato år 1451 Hosekledit

⁶⁴ Alexander Rasmussen, Nørre Kongeslev Sogns beskrivelse og historie. I Fra Himmerland og Kjær Herred, 1932, side 2.

⁶⁵ Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie (fortsættelse). I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 225-226.

⁶⁶ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, opslag oktober 2021.

⁶⁷ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, Opslag juni 2021.

- Uden dato år 1451 Hoseklæde
- 9/12 1477 Hosklæet
- 20/12 1477 Hwosekledhæ
- 3/3 1478 Hoskledh

Et hoseklæde er et klæde (eller lærred) til et par hoser (strømper).⁶⁸

Herom skriver Alexander Rasmussen:⁶⁹

"Øst for Mulddal, i Marken »Hosenklædet, fandtes der i 1860erne ved Pløjning en lille Stensætning: et Kammer uden Overligger, 1 Alen langt, 8/4 Alen bredt og 9-10 Tommer højt, en tynd, flad Sten dannede Bunden. Af Indhold rummede det kun et Stykke Bronze, formodentlig Levningen af et Sværd, som imidlertid knækkede ved Berøring. Ved Hadsundbanens Anlæg (1899) fandtes omtrent paa samme Plads en yngre Broncealders-Urne, der blev indsendt til Nationalmuseet."

Videre skriver Alexander Rasmussen:⁷⁰

"Hans Søn Jens Mortensen var i sin Ungdom Foged paa Asdal i Vendsyssel og fandt her sin Hustru Birgitte Nielsdatter Banner, som var Datter af Gaardens Ejerinde, den bekendte · rige Johanne Andersdatter (Panter). Hans Vaabenskjold fandtes blandt mange andre malet paa Hvælvingerne i Sct. Mortens Kirke i Randers - formodentlig fordi han har været · en af Kirkens Velgørere. Ligesom sin Fader var han senere en Tidlang Lehnsmand paa Bøvling. Som Ejer af Refsnæs laa han i Strid med sin Nabo, Hans Persøn Hvas til Komdrup Østergaard, om Marken ~Hosklæel« eller » Hoskledh« imellem »Sønderkongsslyff og Reffnes«, hvilken Jord Jens Mortensens Fader Morten Jepsen tilforn havde indvundet. Det er det Stykke Jord, som den Dag i Dag kaldes Hosenklædet, og som i en trekantet Spids fra den øvrige Refs Mark strækker sig imod Syd imellem Sønder Kongeslev Vejen og Nørre Kongeslev Skel. Det gennemskæres nu paa langs af Hadsundbanen. 1477 erhvervede Jens Mortensen et Thingsvidne: at Herredsmænd ikke havde tilfundet Hans Persøn Hvas nogen lavhævd i Hosenklædet, og det følgende Aar styrkede han sin Stilling ved et nyt Vidnesbyrd af Helligum Herreds Thing: at Hosenklædet havde ligget kvit og frit og været hrugt til Refs i 50 Aar ulast og ukært af hver Mand, før nu Hans Persøn af Komdrup giver Kære uppaa."

Komdrup

Nordisk Forskningsinstituts projekt Danmarks Stednavne har følgende optegnelser om Komdrup: ⁷¹

⁶⁸ Christian Molbech, Dansk Glossarium, eller Ordbog over forældede danske Ord, Første Deel, side 355.

⁶⁹ Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie. I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 108.

⁷⁰ Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie (fortsættelse). I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 183, side 210 og side 231.

⁷¹ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, Opslag august 2021.

- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. III.28 1396 (1573) Komdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. V.666 1415 (1584) Kamdrup
- 1415 (1584) Kamdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. III.25 1435 (1573) Komdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. III.25 1435 (1573) Komdrup
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis I-IV, udg. af Kr. Erslev (forkortet Rep). Kbh. 1894-1912. Series secunda I-IX, udg. af William Christensen. Kbh. 1928-39 (forkortet Rep2). 12839 u.d. [1451-1513] (1549) Komdrop
- 28/9 1462 Komdrup
- 22/8 1463 Kumdrupp
- 23/8 1463 Kumdropgard
- 23/8 1463 Kumdrop
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.324 1463 (1540-49) Komdrup
- 27/9 1474 (før 1600) Komdrup
- 19/8 1477 Comdrop
- 9/12 1477 Comdrop Mark
- 3/3 1478 Comdrvp
- 3/3 1478 Comdrvp
- 18/4 1482 Comdrop
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis I-IV, udg. af Kr. Erslev (forkortet Rep). Kbh. 1894-1912. Series secunda I-IX, udg. af William Christensen. Kbh. 1928-39 (forkortet Rep2). 6634 u.d. 1489 (1702) Komdrop
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. III.24 1492 (1573) Komdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. V.725 1493 (1584) Komdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. V.725 1495 (1584) Komdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.274 1502 (1540-49) Kumdrup
- 11/7 el. 18/9 1503 Komdrvp
- 8/10 1504 Komdrvp
- 19/11 1504 Komdrvp
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.275 1517 (1540-49) Kumdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. III.123 u.d. (o. 1542) Kwmdrup
- Danske Kancelliregistranter 1535-50, udg. af Kr. Erslev & W. Møllerup. Kbh. 1881-82. 1535-50 22/2 1546 Komdrup
- Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold, udgivet af C. F. Bricka. Kbh. 1885-2005. 19/2 1552 Komdrup

- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I–V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854– 1910. III.75 1552 (1573) Komdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I–V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854– 1910. III.74 1557 (1573) Kumbdrup
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I–V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854– 1910. V.725 1560 (1584) Komdrup
- Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold, udgivet af C. F. Bricka. Kbh. 1885-2005. 12/6 1579 Komdrup
- Skattemandtal (ekstraskattemandtal). Rigsarkivet. Kbh. 1611 1611 Kumbdrup

Alexander Rasmussen giver forklaring om navnet Komdrup:⁷²

"Sognets og Byens Navn udtales Kommdrup, altsaa uden Stødtone paa første Stavelse, - hvilket stemmer godt med dets ældste kendte Form: Kommæthorp, der forekommer Aar 1319. Den Tanke knnde ellers ligge nær, at Navnet var beslægtet med de to Nabobyers Sønder og Nørre Kongeslev: at Komdrup som en fra disse formentlig ældre Byer udflyttet Torp altsaa oprindelig har heddet Kongdrup. Bortset fra, at man i saa Fald snarere maatte have ventet Formen Kongstrup, (jævnfør dette Bynavn i Houlbjerg Sogn og Herred, Viborg Amt, paa Sejro og nogle Steder paa Nordvestsjælland) taler imidlertid baade den ovennævnte ældste Form Kommæthorp, de senere Former Komdrup (almindelig), Kamdrup (1415), Kwmdrup (1518) Kumbdrup (1557) og den stedlige Udtale derimod. I Indberetninger og andre Skrivelser fra sidst i 1600erne kan man vel træffe Stavemaaden Kongdorp eller Kongdrop; men dette har overfor de ældre Formers Vidnesbyrd ingen Vægt. At Komdrup er en fra Hovedbyen Kongeslev udgaaet Afbyggerby er hermed ikke benægtet; det er tværtimod sandsynligt; thi at Sønder og Nørre Kongeslev er ældgamle Byer, viser deres Navn..."

Videre skriver Alexander Rasmussen.

"Yngre er derimod de Byer, hvis Navne ender paa -torp, -trup eller -drup; de er for det meste opstaaede i Tiden fra 1100 til 1300. Da det er en Regel, saa godt som uden Undtagelser, at disse sidstnævnte Bynavne paa -torp, -trup- eller -drup som første Led har et Personnavn, maa vi tænke os Komdrup opkaldt efter en Mand, der har heddet saadan noget som Komme. Hvornaar han har levet og ved sin Grundlæggelse af Byen eller ved anden Anledning har givet den Navn, kan ikke nærmere bestemmes. At Navnet Komdrup imidlertid maa være blandt de ældste af sin Art, kan sluttet af, at den ældre Genitivform Kommæ er anvendt ved dets Dannelse, og ikke den yngre Kommes."

Komdrup Hovedgaard

Herom skriver Alexander Rasmussen:⁷³

⁷² Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie. I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 106ff.

⁷³ Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie. I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 114.

"Paa Komdrup Hovedgaard boede allerede fra Dronning Margrethes Tid Mænd af Slægten Hvas. Dette Navn bares af flere, hinanden uvedkommende Familier; den her omhandlede, til Komdrup knyttede Slægt førte et Skjold med to Hjortevier (det samme Mærke paa Hjelmen). Petrus Hvas, som 1390 optræder paa Helum Herreds Thing, er det første Led, vi kender af Familien, Las Hvas, der nævnes i 1406 og 1415; var formodentlig hans Søn, og Peder Hvas til Komdrup Hovgaard hans Sønnesøn."

Komdrup Kirke

Trap Danmarks 5. udgave har følgende oplysninger om Nørre Kongerslev Kirke i Middelalderen og i Renæssancen:⁷⁴

"Den lille kirke består af romansk kor og skib samt våbenhus mod n. fra 1884. Den romanske bygn. er opf. af granitkvadre på skråkantsokkel, idet der dog i korgavlen og på skibets n.side er benyttet en del store, gule munkesten, der vistnok er opr., hvilket tyder på, at kirken er bygget o. 1200. Den retkantede n.dør er i brug, mens s.døren, der ligeledes er vandret overdækket, står tilmuret som blænding. Ingen opr. vinduer er bev., og n.siden synes aldrig at have haft vinduer. Det indre har bjælkelofter. Hele bygn. præges stærkt af en hovedreparation 1884 (arkt. F. Uldall), hvor det meste af skibets s.side og dele af v.gavlen og n.siden blev omsat. Et s. 1084 f våbenhus af bindingsværk erstattedes ved denne lejlighed af det nuv. af røde mursten i nyromanske stilformer. – Alterbordet er muret af granitkvadre og munkesten. En kvader m. helgengrav er indmuret i skibets s.mur. Altertavlen er en lille, smuk, sengotisk fløjtavle, vistnok af Claus Bergs nordjy. svend. I midterskabet ses Gud Fader med Sønnen flankeret af Maria med Barnet og Johannes Døberen. I fløjene tolv nødhjælperhelgener. Den blev istandsat 1756 af Mette Cathrine Bay, g. m. Hans Fædder, og 1901 af Nationalmuseet. Sygekalk 1647, givet af Jørgen Seefeld. Romansk granitfont med glat kumme og fodstykke. Enkel, snedkret prædikestol fra midt i 1700t. Klokke o. 1500 af Sven Andersen (Uldall. 241), ophængt i et glamhul foroven i v.gavlen."

Komdrup Østergaard

Nordisk Instituts projekt Danmarks Stednavne har følgende optegnelse om gården:⁷⁵

- 9/10 1487 Østhergordh

Herom skriver Alexander Rasmussen:

"Ikke længer eksisterende, herregård som muligvis lå øst for kirken. Her har også ligget en vandmølle med dam og dæmning)." ⁷⁶

⁷⁴ Opslag på Trap5.lex.dk, juli 2023.

⁷⁵ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, Opslag juni 2021.

⁷⁶ Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie. I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 112.

Alexander Rasmussen skriver også:⁷⁷

*"Skønt Komdrup altsaa oprindelig kun havde godt og vel 500 ha., rummede Sog-
net dog i Middelalderen to adelige Sædegaarde: Komdrup Hougaard og Kom-
drup Østergaard. Den førstnævnte laa i Byens vestlige Udkant, hvor en Parcel
endnu har bevaret det gamle Navn, den andens Plads kan ikke længere paavises;
men den bar ligget et eller andet Sted øst for Kirken."*

Komdrupgaard

Der er oplysninger om denne gård fra år 1517.⁷⁸

Lindenberg Å

Åen, der løber gennem flere sogne i Østhimmerland, er nævnt i ældre tekster. Nordisk Instituts projekt Danmarks Stednavne har følgende optegnelser om Lindenberg Å:⁷⁹

- De ældste danske Archivregistraturer I–V, udgivet af T. A. Becker m.fl. Kbh. 1854– 1910. II.316 1520 (1540-49) Store Brede aa.
- De ældste danske Archivregistraturer I–V, udgivet af T. A. Becker m.fl. Kbh. 1854– 1910. II.316 1520 (1540-49) Store Brede aa.

Refsnæs Hovedgård

Nordisk Instituts projekt Danmarks Stednavne har følgende optegnelser om Refsnæs:⁸⁰

- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I–V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854– 1910. III.365 1337 (o. 1580) Reffs
- 30/9 1434 (18. Årh.) Reffsnesz
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I–V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854– 1910. II.277 1434 (1574) Reffs
- 22/11 1436 Refsnes
- 17/6 1438 (18. Årh.) Reffsnesz
- 12/4 1440 (1747) Refsnes
- u.d. 1451 Reffsneß
- 11/6 1460 Reffsneß
- 28/9 1462 Reffsnes
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I–V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854– 1910. II.291 1462 (1540-49) Reffnis
- 5/5 1464 Reffnis

⁷⁷ Alexander Rasmussen, Den hollandske kvinde i Komdrup. I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1921-23, side 108.

⁷⁸ Bidrag til Høllum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92, side 40.

⁷⁹ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, Opslag august 2021.

⁸⁰ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, Opslag august 2021.

- 25/6 1465 Reffßneß
- 25/6 1465 Reffsneß
- 16/8 1465 Reffsness
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.315 1465 (1540-49) Re[ffs]snes
- 30/6 1473 Reffnes
- 27/9 1474 (før 1600) Reffs
- 1/4 1477 Reffsneß
- 1/4 1477 Reffßneß
- 9/12 1477 Ræffsnæs
- 20/12 1477 Refßneß
- 20/12 1477 Reffsnes
- 3/3 1478 Ref[f]nes
- 3/3 1478 Reffnes
- 8/5 1478 Refsness
- 8/5 1478 Ræfsneess
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis I-IV, udg. af Kr. Erslev (forkortet Rep). Kbh. 1894-1912. Series secunda I-IX, udg. af William Christensen. Kbh. 1928-39 (forkortet Rep2). 13020 [20-11 1478-15/10 1498] Reffßneß
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.314 1478 (1540-49) Reffsness
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis I-IV, udg. af Kr. Erslev (forkortet Rep). Kbh. 1894-1912. Series secunda I-IX, udg. af William Christensen. Kbh. 1928-39 (forkortet Rep2). 4369 u.d. 1478 Reffnes
- Langebeks Diplomatarium. Afskriftsamling fra midten af 1700-tallet. Rigsarkivet. 24?/6 1479 Reffsurt
- 24/6 1479 (17. Årh.) Reffsnes
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis I-IV, udg. af Kr. Erslev (forkortet Rep). Kbh. 1894-1912. Series secunda I-IX, udg. af William Christensen. Kbh. 1928-39 (forkortet Rep2). 4559 u.d. 1479 (17. Årh.) Refsnes
- 13/4 el. 10/8 1480 Reffnes
- Langebeks Diplomatarium. Afskriftsamling fra midten af 1700-tallet. Rigsarkivet. 1/6 1480 Reffsness
- 3/12 1480 Refnes
- 3/12 1480 Ræffs
- 3/12 1480 Reffs
- 3/12 1480 Reffnes
- 3/12 1480 Ref[f]nes
- 3/12 1480 Reff[n]es
- u.d. 1480 Reffnes
- 5/5 1483 Refftznetz
- 10/5 1483 Refftznes
- 11/5 1483 Reffnes
- 25/5 1483 Reffznæs
- 16/6 1483 Reffnes

- 16/6 1483 Reffnes
- 21/6 1483 Rewssnes
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. III.20 1483 (1573) Reffsdall
- 14/8 1484 Refznes
- Fru Eline Gøyes Jordebog, udg. af A. Thiset. Kbh. 1892. 314 26/4 1485 (1552) Reffsnes
- 4/5 1485 (17. Årh.) Reffsneß
- Fru Eline Gøyes Jordebog, udg. af A. Thiset. Kbh. 1892. 280 11/5 1485 (1552) Reffsnes
- 18/6 1485 Reffsneess
- 18/5 1486 Reffsnes
- 18/5 1486 Ræffsnes
- 18/5 1486 Reffsness
- 22/2 1487 Refftznæss
- 30/5 1490 (17. Årh.) Refffneß
- 1/10 1491 Reffznes
- u.d. 1491 (1690) Refsens
- 8/4 1492 Reffnes's
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. III.30 1492 (1573) Reffnes
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.260 1492 (1540-49) Reffs
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.250 1494 (1540-49) Reffsness
- 19/2 1496 Reffsnes
- 25/7 1496 Reffsness
- 11/9 1497 (16. Årh.) Refnes
- 25/2 1499 Reffsneß
- 25/2 1499 Refffneß
- 9/10 1500 (19. Årh.) Reffsness
- 9/10 1500 (1515) Refffsnes
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.279 1501 (1540-49) Reffs
- 5/1 1502 Reffnes
- 25/9 1502 Reffznyss
- 19/11 1504 Ressness
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.280 1504 (1540-49) Reffnis
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.299 1505 (1540-49) Rebnis
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.285 1506 (1540-49) Reffnis
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.287 1506 (1540-49) Reffnis
- 10/2 1508 Refnis
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.335 1509 (1540-49) Rebsnis

- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis I-IV, udg. af Kr. Erslev (forkortet Rep). Kbh. 1894-1912. Series secunda I-IX, udg. af William Christensen. Kbh. 1928-39 (forkortet Rep2). 11441 u.d. 1509 Reffsneß
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.274 1509 (1540-49) Reffnis
- Danmarks middelalderlige Regnskaber, 1. rk I udg. af Georg Galster, 3. rk I udg. af C.A. Christensen, 4. rk udg. af Thelma Jexlev. Kbh. 1944-2001. 1rk I.131 1511 Ressnes
- Register 1511 1511 Ressnes
- 29/8 1512 Reffs
- 29/8 1512 Reffs
- 29/8 1512 Reffsneß
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.292 1514 (1540-49) Reffs
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.273 1515 (1540-49) Rebsnis
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.264 1518 (1540-49) Reffnis
- Danmarks middelalderlige Regnskaber, 1. rk I udg. af Georg Galster, 3. rk I udg. af C.A. Christensen, 4. rk udg. af Thelma Jexlev. Kbh. 1944-2001. 1rk I.187 1523-24 Ristnes
- DE ÆLDSTE DANSKE ARCHIVREGISTRATURER I-V, UDGIVET AF T. A. BECKER M.FL. KBH. 1854- 1910. II.273 (1540-49) Rebstrup
- Diplomatarium Vibergense, udg. af A. Heise. Kbh. 1879. 361 u.d. 1543 Refsnes
- Matrikel. Rigsarkivet og Kort & Matrikelstyrelsens arkiv. 1664 1664 Refhuis Hoffuittgaard

Trap Danmarks 5. udgave har følgende oplysninger om Refsnæs i Middelalderen og i Renæssancen:⁸¹

"Refsnæs tilhørte 1337 Niels Pedersen og kom derpå i slægten Seefelds eje: Omkr. 1400 Jep Mogensen (Seefeld), fra 1434 Morten Jepsen (Seefeld), derpå dennes enke Birgitte Poulsdatter (Hvide) og børnene Oluf, Jørgen, Jens og Sofie (Seefeld) samt svigersønnerne Las Bratze (Saltensee af Linde) og Knud Thomesen (Vognsen af Hørbylund). Niels Jensen (Seefeld) skrev sig fra 1504 til R.; det samme gælder Morten Knudsen (Vognsen af Hørbylund). 1537 overdrog Niels Seefeld sit gods til sine børn. Sønnen Jens solgte 1542 R. til sin bror Laurids Seefeld († 1552); dennes børn Otto († ca. 1565), Viffert († 1565) og Christoffer Seefeld († 1612) ejede gården, og derpå sidstn.s børn Viffert († 1662), Enevold (der 1627 solgte sin part til Viffert), Jørgen († 1662) og Marine Seefeld († 1678), hvis dødsbo 1679 udlagde R. (72 tdr. hartk.) til kbmd. Christoffer de Hemmer († 1684)."

⁸¹ Opslag på Trap5.lex.dk, juli 2023.

Væbnergårde i Komdrup

Trap Danmarks 5. udgave har følgende oplysninger om to væbnergårde i Komdrup i Middelalderen og i Renæssancen:⁸²

"I Komdrup lå tidligere to væbnergårde. 1396 toges vidne om, at Søren Munk ingen del ejede i K., formodentlig fordi han havde gjort krav på en del. 1415 tilhørte den Jens Pedersen, 1435 Kay Hvide, Per Møllumsens datter, og hendes svoger Morten Svan. Senere kom gården til slægten Munk (vinranke): fra 1502–4 Søren Munk († efter 1511), 1546 og 1557 sønnen Peder Munk († ca. 1557), hvis sønner Anders, Søren, Niels, Peder, Las og Christoffer Munk skrev sig til K. i årene frem til 1580. – En anden gd. i Komdrup tilhørte en slægt Hvas. Måske har allr. Peder (1390) og Las Hvas (1406, 1415) boet på gården. Peder Hvas († før 1479) indværgede s. 1085 1463 K. med lovhævd. Hans ene søn Hans Hvas nævnes 1477–1482 i Komdrup og ejede 1487 Østergd. i Fjellerup so., Randers amt.; hans anden søn Knud Hvas i K., førte 1492 trætte med prioren i Vor Frue kloster i Ålborg og var 1515 abbed i Alling kloster. Han levede endnu 1523. Barnebarn til Peder Hvas var vel den Peder Hvas i K., der nævnes 1517–43 og vist var slægtens sidste mand. Jens Munk (vinranke) solgte 1580 K. Ø. til Jacob Seefeld til Visborggård. – Else Lauridsdatter Seefeld levede 1580 i K.; hun var svigerinde både til Anders og Jens Munk, så det kan ikke afgøres, hvilken af de to gårde hun beboede. Det samme gælder for Vinike Villumsdatter, Herluf Daas forskudte hustru; hun boede 1595 i K. og fik 1596 kongen til at lade lensmanden på Ålborghus påse, at Herluf Daa ikke forvoldte skade på hendes gods i K. Den nuv. Komdrup Hovgård er utvivlsomt en af de to nævnte gårde"

Stisholm

Er i ældre kilder også stavet Styrrsholm og Størsholm.

Nordisk Instituts projekt Danmarks Stednavne har følgende optegnelser om Refsnæs:⁸³

- 3/12 1480 Styrrsholm
- 3/12 1480 Størsholm
- 3/12 1480 Styrsholm
- [25/5] 1483 Styrsholm
- 10/6 1494 Styrsholm

I 1400-tallet var der juridisk fejde om bl.a. Styrsholm. Herom skriver Alexander Rasmussen:⁸⁴

"Jens Mortensen var ogsaa ellers ivrig for at sikre sine Enemærker, hvad vel ogsaa nok kunde gøres nødig, thi efter at Niels Slets Enke, Fru Ide Lydersdatter,

⁸² Opslag på Trap5.lex.dk, juli 2023.

⁸³ Nordisk Forskningsinstitut, Danmarks Stednavne, Opslag august 2021.

⁸⁴ Alexander Rasmussen, Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie (fortsættelse). I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26, s. 185 og side 230.

1426 havde skænket Gudumlund til Viborg Domkapitel havde Refsnæs imod Nord faaet en grisk Nabo, med hvem der navnlig maatte kæmpes om Aalegaardsretten i den mellem Ejendommene strømmende Aa (senere Lindenborg Aa). I Fru Ides Gavebrev, hvor hun tilskøder Biskoppen Gudumlund, tilføjer hun udtrykkelig "cum 2 Aalegaarde meis", og som vi saa ovenfor, var Morten Jepsen i 1440 nødsaget til at hævde sine Aalegaardsrettigheder. For øvrigt er det bevarrede Stof saa mangelfuldt, at vi kun glimtvis kan følge Striden imellem Mændene paa Refs og Fogderne paa Gudumlund, som paa Biskopperne Knud Mikkelsen og Niels Globbs Vegne varetog Domkapitlets interesser. I 1452 indsendte Biskop Knud et "Kiere Breff" til Landstinget angaaende hans "olgord, som lygger til Gudying", og fra 1465 foreligger et Sandemændsbrev om Markskel imellem Refs og Gudinglund "myt ad Aaenn", hvad Fogden Las Thomesen yderligere fastslog ved det tidligere omtalte Thingsvidne fra Storvorde Birketh af 1478. Det drejede sig øjensynlig for Las Thomesen om at bevise, at Refs Aalegaard ikke gik "fuldkommelig til begge Lande" og at Styrsholm, der laa imellem to Arme af Aaen, hørte Gudumlund til. Imidlertid tog Jens Mortensen i 1480 et Thingsvidne paa Nørre Kongeslev Kirkegaard om, at Styrsholm har ligget til Refs i 40 Vintre, og samme Aar fik han kongelig Stadfæstelse paa to Lavhævdsbreve, at 2de Aalegaarde, Terneholm og Styrsholm, var frit Arvegods til Morten Jepsens rette Arvinger. Herimod har det ikke hjulpet, at Las Thomesen i 1481 erhvervede et Thingsvidne "at Styrsholm och Coppisholm ligger [til Bisp-do]ms Gordstedh i Gudying", Styrsholm, eller som det nu kaldes Stisholm, hører den Dag i Dag til Refs og danner den yderste Nordspids af Gaardens Ejendom. Terneholms Beliggenhed kan ikke bestemmes, den kan maaske henlægges til det Sted, hvor nu Jernbanebroen fører over Lindenborg Aa; det kaldes nemlig "Aalegaardsstedet". Forøvrigt er der ogsaa andetsteds ved Aaen Spor af en tidligere Holmdannelse, Strækningen imellem Tykkenet og Aaen kaldes "Holmene" Jens Mortensen var, særlig vel ved sit Giftermaal, bleven en rig Mand. Det saas paa Skiftet efter ham (1499), hvor følgende store Godsmasse forelaa til Deling: Hovedgaarden Refsnæs samt 73 Helgaarde, 11 Boel og 3 Møller. Desværre vides det ikke, hvor disse mange Bøndergaarde var beliggende. Sønnen Niels Jensen fik som sin Arvepart Refsnæs med 18 Helgaarde, 4 Boel og 1 Mølle. At Forholdet imellem Slægten og Viborg Bispestol, trods Aalegaardsstriden, ikke var vedblivende fjendtligt kan ses af, at han en Tidlang beklædte Stillingen som Biskoppens Lehnsmand paa Gudumlund."

6 AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Nedenstående afsluttende bemærkninger er de samme som er medtaget i den første del i denne serie om Oldtiden. Der er tale om et konkret forslag til, hvordan der bør arbejdes videre lokalt med at samle og udbrede kendskabet til vores lokalområdes historie:

Analysen i denne rapport viser, at der kan påvises arkæologiske fund helt tilbage til stenalderen og gennem de forskellige under-perioder i Oldtiden og videre op til Middelalderen og Renæssancen.

Der er i stor udstrækning tale om fund af forskellige former for kulturarv, der ikke er kendt af de fleste borgere i de tre sogne i dag.

Kendskab til lokalområdets historie er et væsentligt element i sammenhold og fortsat udvikling af fællesskabet i lokalområdet. Det overblik, der er skabt over mennesket i Oldtiden i lokalområdet, bør derfor perspektiveres med flere tiltag til at fremme viden og fælles lokalengagement til at få større kendskab om ikke blot Oldtiden, Middelalderen og Renæssancen, men også den nyere historiske udvikling, som vores forfædre har oplevet.

Denne perspektivering bør give basis for flere konkrete tiltag for at skabe yderligere grobund for lokalt engagement i tolkningen af vores fælles historie.

Konkret foreslås følgende tiltag for at skabe denne perspektivering:

- Udarbejdelse af en mere tilgængelig formidling af historiske fund i lokalområdet, f.eks. i tæt samarbejde med forskere inden for historie og arkæologi. Herunder også udarbejdelse af materialer, der kan anvendes i folkeskolens undervisning.
- Fælles indsamling af viden om private fund, som måtte være gjort, men som ikke er blevet registreret af museer. Det kunne f.eks. være en bestemt dag i året, hvor borgere kan besøge forsamlingshus eller skole og vise deres fund frem til en forsker og ekspert, herunder ikke mindst fund gjort med metaldetektor.
- Fælles systematisk arbejde med metaldetektorer til undersøgelse af landskaber i pastoratet i tæt samarbejde med grundejere.
- Skiltning i landskabet af fundsteder for eksisterende eller tidligere fund i hele pastoratet.
- Udstilling af lokale fund, enten med udlån af de konkrete fund fra museernes samling, eller ved fotografering af fundene til anvendelse i en udstilling.

7 ANVENDT LITTERATUR OG KILDER

Dam, Peter (2004), Det GIS-baserede bebyggelses- og ejerlavskort 1682/83, GIS data til herredsinddeling.

Dam, Peter: Kortlægning af Danmark, Lindhardt & Ringhof, 2019.

Damkjer, Orla K.O.: Lensregnskaber og lensadministration 1610-1660. I: Landbohistorisk Tidsskrift: Bol og By, 1982.

Datafordeleren.dk, diverse opslag, år 2022 og år 2023.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab: Danmarks Riges Breve, forskellige bind udgivet i perioden 1938 til 2000.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab: Diplomatarium Danicum, opslag på websiden diplomatarium.dk.

Det kongelige Bibliotek: Digitale Samlinger (ældre kort).

Gjerding, Kl., Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie. Samlet af Kl. Gjerding og udgivne af D.H. Wulff, Aalborg 1890-92.

Hertzum-Larsen, H: Jydske domme og dokumenter 1440-1700, Hertzums forlag, 1998.

Jensen, Keld, Dannelsen af landskabet – Østthimmerland, Rapport nr. 14, tilgængelig fra www.qupaloraarsuk.com.

Jensen, Keld, Websiden www.qupaloraarsuk.com.

Kroman, Erik: Danmarks gamle købstadslovgivning, bind II, Nørrejylland, Rosenkilde og Bagger, København, 1952.

Kulturarvsstyrelsen, Centralregistrering 11-1, Centralregistrering af stedfæstede fund og fortidsminder, oktober 2008.

Kulturministeriet, databasen Museernes Samling.

Molbech, Christian: Dansk Glossarium, eller Ordbog over forældede danske Ord, af Diplomer, Haandskrifter og trykte bøger fra det 13de til det 16de Aarhundrede, Thieles Bogtrykkeri, København, 1857-1866. Her fra opslag på Project Runeberg, Runeberg.org.

Nationalmuseet, Nationalmuseets samlinger, opslag juni 2023.

Nationalmuseet, natmus.dk, diverse opslag foråret 2023.

Nielsen, A.C., "Fra Østthimmerlands fortid og nutid". I Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 2. række, IV. Bind, Aalborg, 1893-95.

Nielsen, A.C.: Nogle historiske efterretninger om Hovedgaarden Kongstedlund i Sønder-Kongerslev Sogn. I: Jydsk Historie og Topgrafi, 2. række. II. Bind, Marinus M. Schultz's Forlag, Aalborg, 1889-90.

Nordisk Forskningsinstitut: Danmarks Stednavne, online database.

QGIS, GIS-program til kortfremstilling samt beregning af arealer m.v.

Rasmussen, Alexander: Den hollandske kvinde i Komdrup. I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1921-23

Rasmussen, Alexander: Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie (fortsættelse). I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26

Rasmussen, Alexander: Komdrup Sogns Beskrivelse og Historie. I "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1924-26

Rasmussen, Alexander: Nørre Kongeslev Sogns beskrivelse og historie. I Fra Himmerland og Kjær Herred, 1932.

Rigsarkivet, Arkivalieronline, Digitaliserede tingbøger, Aalborg Civilret, opslag maj 2023.

Rigsarkivet: Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold i Uddrag.

Riismøller, Peter: En middelalderlig Træbro ved Kongstedlund. I: Fra Himmerland & Kjær Herred, 1947.

Riismøller, Peter: Høgerede i Himmerland. I: Tidsskriftet Skalk, nr. 1, 1966.

SDFI-Kortviewer. Webside.

Skalk, Tidsskrift, diverse årgange.

Slots- og Kulturstyrelsens register, opslag foråret 2023.

Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur, SDF-Kortviewer.

Trap Danmark: Trap 5 online, Trap5.Lex.dk.

Utrecht University: Old Maps Online. Webside.

Vejhistorie.dk.

Www.datafordeleren.dk, opslag april 2023.

Aalborg Stiftstidende: Fribondens fæstningsgaard fra 1300 i Kongerslev Kær. Artikel fra 13. maj 1959.

Aalborg Stiftstiden: Fine erhvervelser til Aalborg Museum. Artikel fra 6. september 1949.